

PAŃSTWOWA KOMISJA WYBORCZA

INFORMACJA

O DZIAŁALNOŚCI PAŃSTWOWEJ KOMISJI WYBORCZEJ

i KRAJOWEGO BIURA WYBORCZEGO

w 2008 r.

Warszawa, marzec 2009 r.

SPIS TREŚCI	Str.
Wprowadzenie	3
I. Realizacja zadań ustawowych z Ordynacji wyborczej do Sejmu i do Senatu	6
1. Zadania wynikające z Ordynacji wyborczej do Sejmu i do Senatu	6
2. Zadania określone w ustawach samorządowych i ustawie o referendum lokalnym	17
3. Zadania określone w ustawie o partiach politycznych	24
4. Realizacja zadań z innych ustaw	31
II. Upowszechnianie prawa i wymiana doświadczeń	32

Wprowadzenie

1. Status prawny i skład Państwowej Komisji Wyborczej wyznacza art. 36 Ordynacji wyborczej do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej stanowiąc, że Państwowa Komisja Wyborcza jest stałym najwyższym organem wyborczym w sprawach przeprowadzania wyborów. Komisja składa się z 9 sędziów: po 3 sędziów Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego. Funkcję sekretarza Państwowej Komisji Wyborczej pełni Kierownik Krajowego Biura Wyborczego będącego organem wykonawczym Komisji.¹⁾
2. Zadania i właściwość Państwowej Komisji Wyborczej są określone w ustawach wyborczych, ustawach referendalnych, a także innych ustawach regulujących kwestie związane z wyborami. Są to ustawy: z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, z dnia 12 kwietnia 2001 r. – Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej; z dnia 23 stycznia 2004 r. – Ordynacja wyborcza do Parlamentu Europejskiego; z dnia 16 lipca 1998 r. – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw; z dnia 15 marca 2002 r. o ustroju miasta stołecznego Warszawy; z dnia 20 czerwca 2002 r. o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta; z dnia 14 marca 2003 r. o referendum ogólnokrajowym; z dnia 15 września 2000 r. o referendum lokalnym; z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych; z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne; z dnia 18 października 2006 r. o ujawnieniu

¹⁾ Skład Państwowej Komisji wyborczej jest następujący: przewodniczący – Ferdynand Rymarz, sędzia Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku; zastępcy przewodniczącego – Jan Kacprzak, sędzia Naczelnego Sądu Administracyjnego i Stanisław Kosmał, sędzia Sądu Najwyższego w stanie spoczynku; członkowie – Maria Aleksandra Grzelka, sędzia Sądu Najwyższego w stanie spoczynku; Stefan Jaworski, sędzia Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku; Andrzej Kisielewicz, sędzia Naczelnego Sądu Administracyjnego; Andrzej Mączyński, sędzia Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku; Włodzimierz Rymś, sędzia Naczelnego Sądu Administracyjnego; Stanisław Zabłocki, sędzia Sądu Najwyższego. Sekretarzem Komisji jest Kierownik Krajowego Biura Wyborczego Kazimierz W. Czaplicki. Skład Komisji jest podany pod adresem internetowym www.pkw.gov.pl

informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów; z dnia 24 czerwca 1999 r. o wykonywaniu inicjatywy ustawodawczej przez obywateli.

Zadania w zakresie wyborów organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego przeprowadzonych w toku kadencji wynikają również z ustaw: z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym; z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym; z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa.

Realizacja zadań określonych w ustawach wyborczych oraz w ustawie o partiach politycznych wymaga ponadto stosowania przez Państwową Komisję Wyborczą przepisów szeregu innych ustaw, w szczególności: ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych; ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej; z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach; ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. Prawo prasowe; ustawy z dnia 10 kwietnia 1974 r. o ewidencji ludności i dowodach osobistych; ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji.

Szczegółowy wykaz ustaw został podany w załączniku (1).

3. W sprawach organizacji i przeprowadzania wyborów samorządowych stałymi organami wyborczymi są komisarze wyborczy działający na podstawie przepisów Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw. Zgodnie z art. 15 ust. 1 i 2 tej ustawy, komisarze wyborczy są pełnomocnikami Państwowej Komisji Wyborczej powoływanymi przez Komisję na okres 5 lat spośród sędziów zgłoszonych przez ministra właściwego do spraw sprawiedliwości, przy tym tej samej osobie może być powierzona pełnienie funkcji komisarza tylko raz. Kadencja komisarzy wyborczych powołanych na lata 2003-2008 upłynęła w miesiącu sierpniu 2008 r. Państwowa Komisja Wyborcza w ustawowo przewidzianym trybie uchwałami z dnia 30 czerwca i z dnia 21 lipca 2008 r. powołała komisarzy wyborczych na kadencję w latach 2008-2013 (łącznie 41 komisarzy).

Uchwały w sprawie powołania komisarzy zostały ogłoszone w Monitorze Polskim Nr 50 poz. 442 i Nr 55 poz. 497 i 498. Są także zamieszczone na stronie internetowej www.pkw.gov.p.

Pozostałych 10 komisarzy wyborczych objęło te stanowiska w czasie trwania kadencji 2003-2008, w związku z wygaśnięciem mandatów w trybie art. 15 ust. 4 i 5 Ordynacji wyborczej poprzednich komisarzy wyborczych. Są to komisarze w Bydgoszczy, Ciechanowie, Częstochowie, Jeleniej Górze, Łodzi, Nowym Sączu, Radomiu, Rzeszowie, Słupsku, Warszawie.

Aktualny wykaz komisarzy wyborczych podano w załączniku (2).

Komisarze wyborczy wykonują ponadto, na podstawie ustaw, inne funkcje i zadania wyborcze. I tak, w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, w wyborach do Sejmu i Senatu oraz w wyborach posłów do Parlamentu Europejskiego wchodzi z urzędu w skład okręgowych komisji wyborczych jako ich przewodniczący (art. 15 ust. 2 ustawy o wyborze Prezydenta RP, art. 44 ust. 1 Ordynacji wyborczej do Sejmu i do Senatu, art. 17 ust. 1 Ordynacji wyborczej do Parlamentu Europejskiego). Są organami przeprowadzającymi referenda ogólnokrajowe i referenda lokalne dotyczące odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego w czasie trwania kadencji (art. 10 pkt 2 ustawy o referendum ogólnokrajowym, art. 22-25, 45, 49-50, 63 ustawy o referendum lokalnym). Na podstawie przepisów ustaw: o samorządzie gminnym (art. 20 ust. 2a), o samorządzie powiatowym (art. 15 ust. 4) i o samorządzie województwa (art. 21 ust. 4) do zadań komisarza wyborczego należy zwołanie pierwszej po wyborach sesji rady (sejmiku), jeżeli nie zwołał jej w ciągu siedmiu dni po ogłoszeniu wyników wyborów przewodniczący rady (sejmiku) poprzedniej kadencji.

4. Państwowa Komisja Wyborcza rozpatruje i rozstrzyga sprawy na posiedzeniach, w sposób określony w regulaminie (M.P. z 2003 r. Nr 20, poz. 301 i z 2004 r. Nr 12, poz. 192). W 2008 r. Komisja odbyła 23 posiedzenia. Warunki organizacyjno-administracyjne, finansowe i techniczne związane z przygotowaniem i przeprowadzeniem wyborów i referendum, obsługę

Państwowej Komisji Wyborczej i komisarzy wyborczych oraz inne określone prawem zadania w zakresie funkcjonowania systemu wyborczego zapewnia Krajowe Biuro Wyborcze, którego terenowymi jednostkami organizacyjnymi są delegatury. Na podstawie art. 55 ust. 3 Ordynacji wyborczej do Sejmu i do Senatu organizację Krajowego Biura Wyborczego i zakres działania określa statut nadany przez Państwową Komisję Wyborczą na wniosek Kierownika Krajowego Biura Wyborczego (M. P. z 2002 r. Nr 3, poz. 60 i z 2003 r. Nr 5, poz. 65). Szczegółową organizację wewnętrzną i właściwość rzeczową jednostek organizacyjnych Biura określa zarządzenie Kierownika Krajowego Biura wyborczego Nr 3/2003 z dnia 24 stycznia 2003 r.

Regulamin Państwowej Komisji Wyborczej oraz statut i organizacja Krajowego Biura Wyborczego są zamieszczone na stronie www.pkw.gov.pl.

I. Realizacja zadań ustawowych

1. Zadania wynikające z Ordynacji wyborczej do Sejmu i do Senatu

- 1) Sąd Najwyższy w składzie całej Izby Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych na posiedzeniu w dniu 17 stycznia 2008 r. podjął uchwałę o ważności wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych dnia 21 października 2007 r. W posiedzeniu Sądu uczestniczyli przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej i sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej. Uchwała została ogłoszona w Dzienniku Ustaw Nr 9, poz. 54. Jest również zamieszczona na stronie www.pkw.gov.pl. Do Sądu Najwyższego wpłynęło w związku z wyborami 112 protestów wyborczych. Z tej liczby 13 protestów Sąd Najwyższy uznał w całości lub w części za zasadne, ale stwierdzone naruszenia nie miały wpływu na wynik wyborów. Naruszenia polegały najczęściej na zniekształceniu rzeczywistego wyniku głosowania przez obwodowe komisje wyborcze, polegającym na omyłkowym wpisywaniu liczby głosów oddanych na określonego kandydata do niewłaściwej rubryki protokołu (na sąsiedniego kandydata). Państwowa Komisja Wyborcza uznając te nieprawidłowości jako świadczące o niedopełnieniu przez komisje obwodowe powierzonych

obowiązków, zaleciła przewodniczącym okręgowych komisji dokonanie w tym zakresie szczegółowych ustaleń z uwzględnieniem odpowiednich działań w tych sprawach w trybie art. 231 § 1 kodeksu karnego ponieważ członkowie obwodowych komisji wyborczych, zgodnie z art. 35 ust. 4 Ordynacji wyborczej, korzystając z ochrony prawnej przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych, ponoszą również odpowiedzialność karną jak funkcjonariusze publiczni. W wykonaniu tego zalecenia przewodniczący okręgowych komisji wyborczych po szczegółowym zbadaniu okoliczności błędnego sporządzenia protokołów głosowania i przeprowadzeniu rozmów z przewodniczącym komisji obwodowych ustalili, że przyczyną tego nie były działania umyślne tych komisji, ale nieumiejętność właściwego sporządzenia protokołów. Z tego względu – co podkreślił przewodniczący Okręgowej Komisji Wyborczej w Koninie – nie było potrzeby wszczynania postępowania karnego.

- Państwowa Komisja Wyborcza po stwierdzeniu przez Sąd Najwyższy ważności wyborów do Sejmu i do Senatu przeprowadzonych w dniu 21 października 2007 r. podjęła w dniu 18 lutego uchwałę w sprawie rozwiązania okręgowych i obwodowych komisji wyborczych powołanych w celu przeprowadzenia wyborów.

Uchwała została ogłoszona w Monitorze Polskim Nr 16, poz. 173.

- 2) Państwowa Komisja Wyborcza, stosownie do art. 39 ust. 1 pkt 7 Ordynacji wyborczej, opracowuje po każdym wyborach do Sejmu i do Senatu informację o realizacji przepisów ustawy i ewentualne propozycje ich zmian. Taką informację i propozycje zmian legislacyjnych po wyborach w 2007 r. Państwowa Komisja Wyborcza sporządziła i przekazała w miesiącu lutym 2008 r. Prezydentowi RP, Marszałkowi Sejmu i Marszałkowi Senatu, a także Prezesowi Rady Ministrów. W informacji zostały uwzględnione oprócz wniosków i doświadczeń z wyborów w 2007 r. również wcześniejsze i nadal aktualne wnioski zgłoszone po wyborach w 2005 r., które były przyjęte przez Komisję Ustawodawczą Sejmu poprzedniej kadencji, lecz prace nad nimi

przerwano w związku ze skróceniem kadencji Sejmu. Obejmują one między innymi:

- wprowadzenie instytucji głosowania przez pełnomocnika, który byłby ustanawiany dobrowolnie przez wyborców niepełnosprawnych, obłożnie chorych i w podeszłym wieku;
- wprowadzenie głosowania dwudniowego;
- wprowadzenie obowiązku szybkiego (w ciągu 48 godzin) elektronicznego przesyłania przez wójtów i konsulów zawiadomień służących aktualizacji rejestru wyborców i spisów wyborców. Takie rozwiązanie zapewniłoby skuteczną aktualizację rejestru i spisu oraz umożliwiło skrócenie terminów innych czynności przewidzianych w Ordynacji wyborczej, np. terminu złożenia wniosku o dopisanie wyborcy do spisu wyborców, terminu dostarczenia do urzędu gminy wykazu osób przebywających w szpitalach, domach opieki społecznej, zakładach karnych i aresztach śledczych;
- ustawowe przesądzenie o obowiązywaniu tzw. „ciszy wyborczej” tylko na obszarze kraju;
- ustawowe uściślenie obowiązków i zwiększenie odpowiedzialności podmiotów wyborczych, m.in. przez przyznanie uprawnień do zgłaszania kandydatów do obwodowych komisji wyborczych tylko tym komitetom wyborczym, które w danym okręgu wyborczym zarejestrowały listy kandydatów, wprowadzenie cenzusu wieku (70 lat) dla kandydatów na członków obwodowych komisji wyborczych, dopuszczenie możliwości odwołania przez okręgową komisję wyborczą członka komisji obwodowej, który nie wywiązuje się ze swych obowiązków lub narusza przepisy prawa wyborczego.
- określenie w ustawach wyborczych statusu i zasad działania międzynarodowych obserwatorów wyborów uwzględniając w tym zakresie zalecenia Komisji Weneckiej i Komitetu Ministrów Rady Europy z 23 maja 2003 r. ujęte w Kodeksie Dobrej Praktyki w Sprawach Wyborczych oraz Deklaracji Zasad Międzynarodowej Obserwacji Wyborów przyjętej przez OBWE w dniu 29 czerwca 1990 r. (Dokument Kopenhaski). Obserwatorzy, na

podstawie stosownego upoważnienia Państwowej Komisji Wyborczej, miałyby prawo obserwować przebieg wyborów i pracę organów wyborczych. Służyłyby im uprawnienia analogiczne jak mężom zaufania bez prawa wnoszenia uwag do protokołów. Brak ustawowego uregulowania tych kwestii ujawnił się w wyborach przeprowadzonych w 2007 r. w związku z pobytem misji OBWE i spowodował konieczność jej doraźnego rozwiązania w trybie uchwały Państwowej Komisji Wyborczej;

- wprowadzenie zmian w systemie finansowania kampanii wyborczych w kierunku uściślenia zasad finansowania podmiotów wyborczych, przez objęcie ewidencją i kontrolą gromadzenia i wydatkowania środków na te cele wszystkich komitetów oraz ujednoczenie przepisów w tej materii.

W związku z pracami nad zniesieniem obowiązku meldunkowego, w informacji zasygnalizowano także konieczność nowych regulacji prawnych w sferze prowadzenia i funkcjonowania rejestru i spisu wyborców, zadania i problemy prawne związane z głosowaniem przez internet.

- 3) Zgodnie z art. 120 ust. 1 Ordynacji wyborczej, komitety wyborcze uczestniczące w wyborach mają obowiązek złożenia Państwowej Komisji Wyborczej w terminie 3 miesięcy od dnia wyborów, sprawozdań o przychodach, wydatkach i zobowiązaniach finansowych komitetu, w tym o uzyskanych kredytach bankowych i warunkach ich uzyskania, wraz z opinią biegłego rewidenta i raportem (sprawozdania wyborcze). Obowiązek złożenia sprawozdań wyborczych w związku z wyborami do Sejmu i do Senatu przeprowadzonymi w dniu 21 października 2007 r. miały 52 komitety wyborcze: 28 komitetów wyborczych partii politycznych, 1 koalicyjny komitet wyborczy oraz 23 komitety wyborcze wyborców. W ustawowo określonym terminie sprawozdanie złożyło 39 komitetów wyborczych, po upływie terminu 8 komitetów (Narodowe Odrodzenie Polski, Przymierze dla Polski, Samoobrona Patriotyczna, Stronnictwo Ludowe „OJCOWIZNA”, Wierni Polsce, „Autonomia dla Ziemi Górnośląskiej”, Macieja Płażyńskiego, Prawicy Marka Jurka). Sprawozdań nie złożyło 5 komitetów wyborczych (Partii

Rozwoju, Samoobrony Odrodzenie, Krzysztofa Rutkowskiego, „Mniej Podatków”, Pro Vita Et Patria).

- Państwowa Komisja Wyborcza w maju 2008 r. zakończyła badanie sprawozdań wyborczych z wyborów do Sejmu i do Senatu w 2007 r. i zgodnie z art. 122 ust. 1 Ordynacji wyborczej postanowiła:
 - przyjąć bez zastrzeżeń sprawozdania 31 komitetów wyborczych;
 - przyjąć ze wskazaniem uchybień sprawozdania 11 komitetów wyborczych (Ligii Polskich Rodzin –nieuwzględniono w sprawozdaniu nieuregulowanych zobowiązań komitetu; Narodowego Odrodzenia Polski, Samoobrony Patriotycznej, Stronnictwa Ludowego „OJCOWIZNA”, Wierni Polsce, Prawicy Marka Jurka oraz Macieja Płażyńskiego – sprawozdania wyborcze zostały złożone z naruszeniem terminu ustawowego; „Autonomii dla Ziemi Górnośląskiej” – przedłożono sprawozdania wyborcze z naruszeniem terminu ustawowego, ponadto komitet wyborczy przyjął środki finansowe w formie wpłaty gotówkowej; Jacka Bąbki –komitet wyborczy przyjął środki finansowe w formie wpłaty gotówkowej oraz pożyczkę od osoby fizycznej; Komitetu Wyborczego Wyborców Lasecki –przekazano nadwyżkę pozyskanych środków nad poniesionymi wydatkami podmiotowi niebędącemu instytucją charytatywną, Niezależnego Kandydata Na Senatora Jana Kurpa –komitet przyjął środki finansowe w formie wpłaty gotówkowej);
 - odrzucić sprawozdania 6 komitetów wyborczych z powodu naruszenia przepisów Ordynacji wyborczej skutkujących odrzuceniem sprawozdań (Konfederacji Polski Niepodległej – Obozu Patriotycznego, Nowej Wizji Polski, Obrony Narodu Polskiego – z powodu pozyskania przez te komitety wyborcze środków finansowych pochodzących z innego źródła niż Fundusz Wyborczy; Przymierza dla Polski, Jarosława Puściana „Dla rozwoju i współpracy”, Rzewuski Zbigniew Jan „Zgoda i Rozwój” – z powodu pozyskania przez komitety środków finansowych po dniu wyborów).

Komunikat Państwowej Komisji Wyborczej w tej sprawie został ogłoszony

w *Monitorze Polskim* Nr 40, poz. 359 oraz na stronie internetowej www.pkw.gov.pl.

- Pełnomocnicy finansowi KW Konfederacja Polski Niepodległej – Obóz Patriotyczny, KW Obrona Narodu Polskiego, KWW Jarosława Puściana „Dla rozwoju i współpracy”, KWW Rzewuski Zbigniew Jan „Zgoda i Rozwój” wnieśli do Sądu Najwyższego na podstawie art. 123 ust. 1 Ordynacji wyborczej, skargi na postanowienia Państwowej Komisji Wyborczej w przedmiocie odrzucenia sprawozdań. Sąd Najwyższy skargi oddalił.

- 4) Kierownik Krajowego Biura Wyborczego stosownie do art. 129 ust. 4 Ordynacji wyborczej, podał do publicznej wiadomości w dzienniku „Rzeczpospolita” z dnia 19 marca 2008 r. oraz na stronie www.pkw.gov.pl informację o wydatkach z budżetu państwa poniesionych na wybory do Sejmu i do Senatu przeprowadzone w dniu 21 października 2007 r.

Koszty wyborów wyniosły ogółem 71.586.357 złotych. Najwyższe wydatki poniesiono na realizację zadań wyborczych zleconych gminom – 57.624.145 zł, w tym: 27.856.903 zł – na zryczałtowane diety dla członków obwodowych komisji wyborczych; 14.056.815 zł – na wynajem, użytkowanie i funkcjonowanie lokali wyborczych; 7.713.065 zł – na obsługę informatyczną komisji obwodowych; 4.109.279 zł – na sporządzenie spisów wyborców. Wydatki realizowane centralnie, przez Krajowe Biuro Wyborcze, wyniosły ogółem 2.198.836 zł i zostały poniesione przede wszystkim na obsługę informatyczną wyborców – 1.782.656 zł. Na wydatki realizowane przez delegatury Krajowego Biura Wyborczego w łącznej kwocie 11.061.570 zł złożyły się w szczególności koszty druku i transportu kart do głosowania – 5.540.450 zł, działalności obsługi, szkoleń i zryczałtowanych diet członków okręgowych komisji wyborczych – 1.531.085 zł; obsługi informatycznej komisji okręgowych – 1.165.560 zł; działalności inspekcji wyborczej oraz pełnomocników wyborczych – 1.323.799 zł.

- 5) W związku z wygaśnięciem wskutek śmierci mandatu senatora w okręgu wyborczym nr 21 (Krosno) Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej postanowieniem z dnia 9 kwietnia 2008 r. zarządził w tym okręgu na dzień 22 czerwca 2008 r. wybory uzupełniające do Senatu.

Państwowa Komisja Wyborcza niezwłocznie po zarządzeniu wyborów podała do publicznej wiadomości na obszarze okręgu wyborczego nr 21 obwieszczenie o postanowieniu Prezydenta w sprawie zarządzenia wyborów oraz obwieszczenie o granicach tego okręgu wyborczego, liczbie wybieranych senatorów (1 senator) i siedzibie okręgowej komisji wyborczej. Wydała i przekazała organom wyborczym i urzędom gmin, a także zamieściła w Internecie, informację w sprawie wyborów uzupełniających, w której przypomniła obowiązujące przepisy prawa i procedury wyborcze, w szczególności dotyczące biernego i czynnego prawa wyborczego, sporządzania spisu wyborców, zgłaszania i rejestrowania kandydatów na senatora, zasad prowadzenia kampanii wyborczej oraz gospodarki finansowej komitetów wyborczych. Państwowa Komisja Wyborcza zwróciła zwłaszcza uwagę w informacji, że prawo wybierania senatora w wyborach uzupełniających mają osoby posiadające obywatelstwo polskie, które najpóźniej w dniu głosowania kończą 18 lat oraz, że w urzędach gmin położonych na obszarze okręgu wyborczego nr 21 zostaną sporządzone spisy wyborców uprawnionych do udziału w głosowaniu. Podkreśliła, że zgłoszeń kandydatów trzeba dokonać w terminie określonym w kalendarzu wyborczym do 13 maja 2008 r. do godz. 24.00 do Okręgowej Komisji Wyborczej w Krośnie oraz, że mogą ich dokonywać tylko te komitety wyborcze, które uzyskały od Państwowej Komisji Wyborczej potwierdzenie przyjęcia zawiadomienia o udziale w wyborach. Każdy komitet wyborczy może zgłosić w okręgu wyborczym tylko jednego kandydata na senatora; kandydatem może być wyłącznie obywatel polski, mający prawo wybierania i najpóźniej w dniu wyborów kończy 30 lat. Każde zgłoszenie kandydata musi być poparte podpisami co najmniej 3000 wyborców stale zamieszkałych w okręgu wyborczym. Przypomniane zostały również ustawowo określone zasady prowadzenia przez komitety wyborcze

kampanii wyborczej oraz gospodarki finansowej, w tym obowiązek przedłożenia Państwowej Komisji Wyborczej, w ciągu 3 miesięcy od dnia wyborów, sprawozdań wyborczych wraz z opiniami i raportami biegłego rewidenta o dochodach i wydatkach komitetu wyborczego.

Dla przeprowadzenia wyborów Państwowa Komisja Wyborcza powołała Okręgową Komisję Wyborczą w Krośnie, w składzie 6 sędziów zgłoszonych przez Ministra Sprawiedliwości oraz z urzędu, jako przewodniczącego Komisji, Komisarza Wyborczego w Krośnie. Zamiar udziału w wyborach zgłosiło 18 komitetów wyborczych: 12 komitetów wyborczych partii politycznych oraz 6 komitetów wyborczych wyborców.

Komunikat Państwowej Komisji Wyborczej o utworzeniu komitetów wyborczych został ogłoszony w Monitorze Polskim Nr 38, poz. 338 oraz podany do publicznej wiadomości w dzienniku „Rzeczpospolita” i na stronie internetowej www.pkw.gov.pl.

W ustawowym terminie, tj. do dnia 13 maja 2008 r. do godz. 24.00 Okręgowa Komisja Wyborcza w Krośnie przyjmowała od pełnomocników komitetów wyborczych zgłoszenia kandydatów na senatora do rejestracji. Wymagane w ustawie warunki spełniło i kandydatów zarejestrowało 13 komitetów wyborczych. Okręgowa Komisja Wyborcza odmówiła rejestracji 3 kandydatów, zgłoszonych przez Komitety Wyborcze Unii Polityki Realnej i Stronnictwa „Piast” oraz Komitet Wyborczy Wyborców Tadeusza Urbana, z powodu niezyskania przez kandydatów poparcia wymaganych ustawowo prawidłowo złożonych podpisów 3000 wyborców. Na postanowienie Okręgowej Komisji Wyborczej odmawiające rejestracji kandydata pełnomocnik KW Stronnictwa „Piast” wniósł skargę do Sądu Okręgowego w Krośnie, który uznał skargę za nieuzasadnioną. Obwieszczenie Okręgowej Komisji Wyborczej w Krośnie z dnia 29 maja 2008 r. obejmowało 13 zarejestrowanych kandydatów na senatora. W dniu 10 czerwca 2008 r. z powodu wycofania przez KWW Marii Zbyrowskiej zgody na jej kandydowanie Okręgowa Komisja Wyborcza unieważniła rejestrację i skreśliła jej kandydaturę z listy kandydatów

na senatora. Ostatecznie lista kandydatów na senatora w okręgu nr 21 obejmowała 12 kandydatów.

Państwowa Komisja Wyborcza zgodnie z art. 114 ust. 3 Ordynacji wyborczej, podała do publicznej wiadomości informację o liczbie wyborców ujętych w rejestrach wyborców stanowiącą podstawę do obliczenia limitu dopuszczalnych wydatków na kampanię wyborczą. Komunikat w tej sprawie został ogłoszony w Monitorze Polskim Nr 34, poz. 305, podany w dzienniku „Rzeczpospolita” i na stronie internetowej Państwowej Komisji Wyborczej. Przypomniała także w informacji z dnia 20 czerwca 2008 r. podanej w internecie o obowiązywaniu od godz. 24.00 w dniu 20 czerwca do zakończenia głosowania ciszy wyborczej, w czasie której zabronione jest podawanie do publicznej wiadomości wyników wszelkiego rodzaju badań i sondaży wyborczych oraz zwoływanie zgromadzeń, organizowanie pochodów i manifestacji, wygłaszanie przemówień, rozdawanie ulotek oraz prowadzenie w inny sposób agitacji na rzecz kandydatów.

W dniu głosowania lokale wyborcze były otwarte w godzinach określonych Ordynacją wyborczą. W celu zapewnienia pomocy komisjom obwodowym i nadzorowania ich pracy oraz udzielania wyjaśnień wyborcom, w przeddzień i w dniu głosowania pełnione były dyżury w urzędach gmin, dyżury członków Okręgowej Komisji Wyborczej w Krośnie, a także członków Państwowej Komisji Wyborczej. Pytań ani skarg nie zgłoszono. Głosowanie przebiegło bez zakłóceń. Frekwencja w wyborach wyniosła 12,20%.

W dniu 23 czerwca 2008 r. Okręgowa Komisja Wyborcza w Krośnie po otrzymaniu protokołów głosowania z obwodów sporządziła i przekazała Państwowej Komisji Wyborczej protokół wyników głosowania i wyników wyborów senatora w województwie podkarpackim w okręgu wyborczym nr 21. W tym samym dniu Państwowa Komisja Wyborcza po sprawdzeniu prawidłowości ustalonych wyników sporządziła obwieszczenie o wynikach wyborów uzupełniających do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 22 czerwca 2008 r. w województwie podkarpackim, w okręgu wyborczym nr 21. Obwieszczenie jest ogłoszone w Dzienniku Ustaw z dnia 26 czerwca 2008 r. Nr 110, poz. 705.

Szczegółowe wykonanie zadań związanych z wyborami uzupełniającymi zostało przedstawione w „Sprawozdaniu z wyborów uzupełniających do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w okręgu wyborczym nr 21”, które zgodnie z art. 212 Ordynacji wyborczej zostało przekazane Marszałkowi Senatu oraz Sądowi Najwyższemu.

- 6) W dniu 10 września 2008 r. Sąd Najwyższy w składzie całej Izby Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych, stwierdził ważność wyborów uzupełniających do Senatu RP, przeprowadzonych w dniu 22 czerwca 2008 r. w okręgu wyborczym nr 21. W posiedzeniu Sądu Najwyższego uczestniczył przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej. Do Sądu nie wpłynął w związku z wyborami żaden protest wyborczy. Uchwała Sądu Najwyższego (syg. Akt III Sw 6/08) została ogłoszona w Dzienniku Ustaw Nr 166, poz. 1033. Jest także zamieszczona na stronie internetowej Państwowej Komisji Wyborczej.
- Wobec stwierdzenia przez Sąd Najwyższy ważności wyborów, Państwowa Komisja Wyborcza w dniu 15 września 2008 r. rozwiązała okręgową i obwodowe komisje wyborcze powołane w celu przeprowadzenia wyborów uzupełniających do Senatu RP zarządzonych na dzień 22 czerwca 2008 r. w okręgu wyborczym nr 21. Uchwała w sprawie rozwiązania komisji jest ogłoszona w Monitorze Polskim Nr 70, poz. 633 oraz podana na stronie internetowej Komisji.
- 7) Zgodnie z art. 120 ust. 1 Ordynacji wyborczej, komitety wyborcze utworzone w celu udziału w wyborach uzupełniających do Senatu zarządzonych na dzień 22 czerwca 2008 r. miały obowiązek przedłożenia Państwowej Komisji Wyborczej, w ciągu 3 miesięcy od dnia wyborów, tj. w terminie do 22 września 2008 r. sprawozdań o przychodach, wydatkach i zobowiązaniach finansowych komitetu, w tym o uzyskanych kredytach bankowych i warunkach ich uzyskania wraz z opinią biegłego rewidenta i raportem (sprawozdania

wyborcze). W terminie ustawowym sprawozdania złożyło 17 komitetów wyborczych. Po upływie terminu sprawozdanie złożył Komitet Wyborczy Stronnictwa „Piaś”. Państwowa Komisja Wyborcza stosownie do wymogu art. 121 ust. 1 Ordynacji wyborczej, komunikatem z dnia 6 października 2008 r. ogłosiła sprawozdania w Monitorze Polskim Nr 78, poz. 693.

Po zbadaniu sprawozdań Państwowa Komisja Wyborcza, na podstawie art. 122 ust. 1 Ordynacji wyborczej: przyjęła bez zastrzeżeń sprawozdania 12 komitetów wyborczych; Partii Demokratycznej- demokraci.pl, Partii Rozwoju, Platformy Obywatelskiej RP, Polskiej Partii Pracy, Prawa i Sprawiedliwości, Samoobrony Rzeczypospolitej Polskiej, Samorządowej Ligi Prawicy, Sojuszu Lewicy Demokratycznej, Unii Polityki Realnej oraz KWW: „Kongres Polski”, Marii Zbyrowskiej, Tadeusza Urbana; sprawozdania 4 komitetów wyborczych przyjęła ze wskazaniem uchybień; (Stronnictwa Demokratycznego, Stronnictwa „Piaś”, Kandydata na Senatora RP Krzysztofa Rutkowskiego, Prawicy Marka Jurka). Stwierdzone uchybienia polegały na nieprowadzeniu rachunkowości na zasadach określonych ustawą o rachunkowości, złożeniu sprawozdania z naruszeniem ustawowego terminu oraz na przyjęciu wpłat dokonanych w innej formie niż czekiem, przelewem lub kartą płatniczą; odrzuciła sprawozdania 2 komitetów wyborczych: KW Ligi Polskich Rodzin – z powodu nieudzielenia przez komitet wyjaśnień dotyczących źródeł finansowania działalności, uniemożliwiającego tym samym stwierdzenie, czy nie doszło do naruszenia przepisów Ordynacji wyborczej, oraz KW Polskiej Lewicy – z powodu pozyskania przez komitet środków finansowych po dniu wyborów i z innego źródła niż Fundusz Wyborczy partii, tj. z naruszeniem art. 110 ust. 4 pkt 1 i art. 111 ust. 1 Ordynacji wyborczej.

Komunikat Państwowej Komisji Wyborczej o przyjętych i odrzuconych sprawozdaniach wyborczych z wyborów uzupełniających do Senatu przeprowadzonych w dniu 22 czerwca 2008 r. został ogłoszony w Monitorze Polskim Nr 90, poz. 784. Znajduje się także na stronie www.pkw.gov.pl.

- 8) Kierownik Krajowego Biura Wyborczego na podstawie art. 129 ust. 4 Ordynacji wyborczej podał do publicznej wiadomości w dzienniku „Rzeczpospolita” z dnia 17 listopada 2008 r. – informację o wydatkach z budżetu państwa poniesionych na przygotowanie i przeprowadzenie wyborów uzupełniających do Senatu RP w dniu 22 czerwca 2008 r. w okręgu wyborczym nr 21. Informacja jest także podana na stronie www.pkw.gov.pl. Ogółem wydatki wyniosły 1.873.186 złotych, z tego: na zryczałtowane diety dla członków obwodowych komisji wyborczych – 963.185 zł; na wyposażenie lokali wyborczych i obsługę komisji obwodowych, w tym obsługę informatyczną – 385.598 zł; na sporządzenie spisów wyborców – 103.137 zł; na wydatki natury logistycznej (transport, sprzęt, opłaty telekomunikacyjne, wydatki kancelaryjne) – 250.796 zł.

2. Zadania określone w ustawach samorządowych i ustawie o referendum lokalnym

- 1) Zgodnie z przepisami Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw i ustawy o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta, w przypadku wygaśnięcia w toku trwania kadencji mandatu radnego bądź mandatu wójta, burmistrza, prezydenta miasta – przeprowadza się określone w ustawach wybory: ponowne, uzupełniające, przedterminowe bądź nowych rad.

Wybory ponowne są przeprowadzane wskutek wygaśnięcia mandatu radnego, o którym orzekł sąd w trybie protestu wyborczego. Zarządza je wojewoda w ciągu 7 dni od zakończenia postępowania sądowego wyznaczając ich datę w okresie 90 dni od zakończenia postępowania sądowego, przy tym kalendarz wyborczy może przewidywać skrócone terminy wykonania niektórych czynności wyborczych (art. 61 ust. 2, art. 62 ust. 1 Ordynacji wyborczej). W 2008 r. wybory ponowne przeprowadzono dwukrotnie – do Rady Gminy Śniadowo (woj. podlaskie) oraz Burmistrza Miasta i Gminy Zagórz (woj. podkarpackie).

Wybory uzupełniające przeprowadza się w gminach do 20 tys. mieszkańców. Są zarządzane oraz przeprowadzane w ciągu 3 miesięcy od daty stwierdzenia przez radę wygaśnięcia mandatu. Zarządzenie wojewody o wyborach jest ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym najpóźniej w 60 dniu przed dniem wyborów; ustawowe terminy wykonania czynności wyborczych nie mogą być skracane (art. 192, 193 Ordynacji wyborczej). W 2008 r. wybory uzupełniające przeprowadzono do 379 rad szczebla gminnego.

W radzie gminy powyżej 20 tys. mieszkańców, radzie powiatu i sejmiku województwa w przypadku wygaśnięcia mandatu radnego zwolniony mandat obejmuje kandydat z tej samej listy, który uzyskał w wyborach kolejno największą liczbę głosów i nie utracił prawa wybieralności. Natomiast gdyby skład rady został zmniejszony o 1/5 i uzupełnienie składu nie było możliwe w takim trybie, wojewoda zarządza do tej rady wybory uzupełniające (art. 194 Ordynacji wyborczej). W bieżącej kadencji dokonano zmiany 2436 radnych: 1742 w radach gmin, 548 - w radach powiatów, 146 – w sejmikach województw. Przyczynami zmian były najczęściej: zrzeczenie się mandatu - 1300 przypadków, wybór radnego na wójta burmistrza, prezydenta miasta – 490 przypadków, oraz śmierć – 241 przypadków. Naruszenie ustawowych zakazów łączenia mandatu z wykonywaniem określonych funkcji lub działalności było podstawą 136 zmian, a brak prawa wybieralności – 116 zmian.

Wybory przedterminowe do rady gminy, rady powiatu i sejmiku województwa przeprowadza się w przypadkach określonych ustawach o samorządzie gminnym, o samorządzie powiatowym i samorządzie województwa, tj.: w razie rozwiązania rady przez Sejm z powodu powtarzającego się naruszenia Konstytucji lub ustaw (art. 96 ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym art. 83 ust. 1 ustawy o samorządzie powiatowym, art. 84 ust. 1 ustawy o samorządzie województwa). Ponadto, w powiecie i województwie – jeżeli rada powiatu lub sejmik w ciągu 3 miesięcy od ogłoszenia wyników wyborów nie wybiorą swoich organów wykonawczych (zarządów), czego skutkiem jest ich rozwiązanie z mocy prawa (art. 29 ust. 1 i

3 ustawy o samorządzie powiatowym, art. 33 ust. 1 i 3 ustawy o samorządzie województwa). Wybory przedterminowe przeprowadza się również wskutek odwołania rady (sejmiku) w referendum przeprowadzonym na podstawie przepisów ustawy o referendum lokalnym (art. 5, art. 6, art. 67). W 2008 r. nie przeprowadzano wyborów przedterminowych do rad i sejmików.

Wybory przedterminowe wójta (burmistrza, prezydenta miasta) są przeprowadzane w razie wygaśnięcia jego mandatu z przyczyn określonych w art. 26 ustawy o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta. Zgodnie z tym przepisem podstawę wygaśnięcia mandatu stanowi: odmowa złożenia ślubowania, niezłożenie w wymaganych ustawowo terminach oświadczenia o stanie majątkowym oraz o działalności gospodarczej małżonka, pisemne zrzeczenie się mandatu, utrata prawa wybieralności lub brak tego prawa w dniu wyborów, naruszenie ustawowych zakazów łączenia funkcji wójta z wykonywaniem określonych funkcji lub prowadzeniem działalności gospodarczej, orzeczona przepisami o emeryturach i rentach trwała niezdolność do pracy, odwołanie w drodze referendum, odwołanie przez Prezesa Rady Ministrów z powodu powtarzającego się naruszenia Konstytucji lub ustaw, zmiany w podziale terytorialnym państwa powodujące połączenie lub utworzenie nowej jednostki oraz śmierć osoby pełniącą funkcję. Wybory przedterminowe zarządza Prezes Rady Ministrów. W 2008 r. odbyły się wybory przedterminowe 43 wójtów (burmistrzów, prezydentów miast).

Wybory nowych rad przeprowadza się w wyniku zmian w podziale państwa, w ciągu 90 dni od wejścia w życie rozporządzenia Rady Ministrów o dokonanych zmianach. W 2008 r. nie przeprowadzono wyborów nowych rad.

- 2) Zgodnie z ustawą o referendum lokalnym mieszkańcy danej jednostki samorządu terytorialnego mogą dokonywać odwołania rady oraz wójta (burmistrza, prezydenta miasta) przed upływem kadencji w głosowaniu w **referendum lokalnym**. Zgodnie z art. 55 ust. 2 ustawy o referendum lokalnym, dla odwołania organu jednostek samorządu terytorialnego pochodzącego z wyborów bezpośrednich wymagany jest udział w referendum co najmniej 3/5

liczby osób biorących udział w wyborze tego organu (art. 55 ust. 2 ustawy). W 2008 r. odbyło się 36 referendów gminnych, w tej liczbie 6 referendów ważnych i rozstrzygających o odwołaniu organu poddanego referendum:

- referendum w sprawie odwołania Burmistrza Gminy i Miasta Lubomierz, woj. dolnośląskie (w referendum wzięło udział 33,40% uprawnionych mieszkańców),

- referendum w sprawie odwołania Burmistrza Miasta i Gminy Piwniczna, woj. małopolskie (w referendum wzięło udział 29,38% uprawnionych),

- referendum w sprawie odwołania Wójta Gminy Dorohusk, woj. lubelskie (w referendum wzięło udział 28,48% uprawnionych),

- referendum w sprawie odwołania Wójta Gminy Zgierz, woj. łódzkie (w referendum wzięło udział 26,00% uprawnionych),

- referendum w sprawie odwołania Prezydenta Zduńskiej Woli, woj. łódzkie (w referendum wzięło udział 29,00% uprawnionych),

- referendum w sprawie odwołania Prezydenta Miasta Olsztyna, woj. warmińsko-mazurskie (w referendum wzięło udział 32,38% uprawnionych).

Pozostałe, nieważne referenda, które się nie odbyły, dotyczyły (według kolejności ich przeprowadzenia) odwołania: Rady i Wójta Gminy Święta Katarzyna (woj. dolnośląskie), Burmistrza Stąporkowa (woj. świętokrzyskie), Wójta Gminy Przywidz (woj. pomorskie), Wójta i Rady Gminy Koneck (woj. kujawsko-pomorskie), Rady Miejskiej w Książu (woj. wielkopolskie), Wójta Gminy Hanna (woj. lubelskie), Rady i Wójta Gminy Łopuszno (woj. świętokrzyskie), Rady i Wójta Gminy Nowy Korczyn (woj. świętokrzyskie), Rady i Wójta Gminy Sońsk (woj. mazowieckie), Rady i Burmistrza Nowogrodźca (woj. dolnośląskie), Prezydenta Miasta Skierniewice (woj. łódzkie), Rady Gminy Dorohusk (woj. lubelskie), Wójta Gminy Klimontów (woj. świętokrzyskie), Wójta Gminy Chełmiec (woj. małopolskie), Wójta Gminy Wizajny (woj. podlaskie), Wójta Gminy Jedwabno (woj. warmińsko-mazurskie), Rady i Wójta Gminy Dąbrowa Zielona (woj. śląskie), Burmistrza Pyrzyc (woj. zachodniopomorskie), Burmistrza Miasta Pionki (woj. mazowieckie), Rady Gminy Ciechocin (woj. kujawsko-pomorskie), Wójta

Gminy Lewin Kłodzki (woj. dolnośląskie), Rady i Wójta Gminy Domaniów (woj. dolnośląskie), Wójta Gminy Rejowiec (woj. lubelskie), Rady i Burmistrza Halinowa (woj. mazowieckie), Rady Gminy Brzyska (woj. podkarpackie), Burmistrza Czerska (woj. pomorskie).

- 3) Komisarze wyborczy systematycznie czuwają nad terminowym podejmowanym przez rady uchwał stwierdzających wygaśnięcie mandatów radnych i mandatów wójtów (burmistrzów, prezydentów miasta) oraz podejmują stosowne działania, bowiem rady nie zawsze podejmują te uchwały w terminie. Dotyczy to przeważnie sytuacji, gdy podstawę wygaśnięcia mandatu stanowią przepisy o zakazie łączenia mandatu z wykonywaniem określonych w odrębnych przepisach funkcji lub działalności oraz utrata prawa wybieralności. O takich wypadkach komisarze wyborczy informowali wojewodów, którzy wzywali właściwe rady do podjęcia działań zgodnych z prawem, a w razie uporczywego uchylania się od ich podjęcia, podejmowali rozstrzygnięcia nadzorcze. Podjęli je m.in. Wojewodowie: Kujawsko-Pomorski, Warmińsko-Mazurski, Lubelski, Wielkopolski, Pomorski, Mazowiecki. Złożone i trudne zadania mają komisarze wyborczy w sferze realizacji zadań związanych z organizacją i przeprowadzeniem referendum lokalnych, którym zwykle towarzyszą duże emocje co powoduje liczne skargi, które rozpatrują komisarze. Np. Komisarze Wyborczy – w Kielcach w trakcie kampanii referendalnych w Stąporkowie, Łopusznie, Klimontowie i Nowym Karczynie uczestniczyli w rozprawach w sądzie związanych ze skargami uczestników referendum. Interweniowano też wobec działań Wójta Gminy Nowy Korczyn, który odmówił przyjęcia dokumentów i potwierdzenia liczby uprawnionych do głosowania, a po zarządzeniu referendum dokonał zmiany siedzib wszystkich lokali wyborczych, ustalając je w innych odległych miejscowościach i w niedostosowanych pomieszczeniach. Nadzorcze działania interwencyjne podejmował w tym zakresie na wniosek komisarza wyborczego także Wojewoda Świętokrzyski.

4) Państwowa Komisja Wyborcza nadzorowała i udzielała pomocy organom, podmiotom i służbom wyborczym. Wydała szczegółowe wytyczne dla komisarzy wyborczych oraz terytorialnych i obwodowych komisji wyborczych dotyczące przygotowania i przeprowadzania wyborów w toku kadencji w latach 2006-2010. Uchwaliła wzory urzędowych formularzy i druków stosowanych w wyborach i referendum lokalnym, wydawała wyjaśnienia dotyczące stosowania przepisów oraz wykonywania poszczególnych zadań i czynności wyborczych i referendalnych. W udzielonych wyjaśnieniach Komisja wskazała i przypomniała zwłaszcza, iż:

- w sytuacji gdy w wyborach uzupełniających nie został zarejestrowany żaden komitet wyborczy, komisarz wyborczy korzystając z art. 12 ust. 1 pkt 1 i 8 Ordynacji wyborczej wydaje w formie obwieszczenia postanowienie o przyczynach nieprzeprowadzenia wyborów w okręgu wraz z informacją, że zgodnie z art. 193 ust. 2 Ordynacji wyborczej wybory takie zostaną powtórzone między 6 a 9 miesiącem licząc od daty tych wyborów. Obwieszczenie podlega opublikowaniu w wojewódzkim dzienniku urzędowym oraz podaniu do publicznej wiadomości wyborców poprzez rozplakatowanie na terenie właściwego okręgu wyborczego;

- zgodnie z art. 50 ust. 1 ustawy o referendum lokalnym, terytorialne i obwodowe komisje do przeprowadzenia referendum w sprawie odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego powołuje komisarz wyborczy, w równej liczbie, spośród osób wskazanych przez organ wykonawczy danej jednostki oraz inicjatora referendum. Odpowiednio zgodnie z art. 28a ustawy z 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, uchwała rady gminy w sprawie nieudzielenia wójtowi absolutorium, podjęta po upływie 9 miesięcy od dnia wyboru wójta i nie później niż na 9 miesięcy przed zakończeniem kadencji, jest równoznaczna z podjęciem inicjatywy przeprowadzenia referendum w sprawie odwołania wójta. W związku z powyższym, w referendum w sprawie odwołania wójta przeprowadzanego na podstawie uchwały rady gminy, podjętej w trybie przewidzianym w art. 28a ustawy, komisarz wyborczy powołuje skład gminnej komisji i obwodowych komisji do spraw referendum z

osób wskazanych w równej liczbie przez radę gminy jako inicjatora referendum oraz przez wójta gminy jako organ wykonawczy;

- w przypadku uzupełnienia składów rad gmin w gminach powyżej 20 tys. mieszkańców, rad powiatów i sejmików województw, obowiązkiem komisarza wyborczego jest podanie do publicznej wiadomości i ogłoszenie w wojewódzkim dzienniku urzędowym zmian w składach tych rad. Dotyczy to również sytuacji, gdy w wyniku wyroku sądu administracyjnego ulega zwiększeniu skład rady ponad liczbę określoną ustawowo. W takiej sytuacji komisarz wyborczy w obwieszczeniu podaje także do wiadomości publicznej, iż wskutek wymienionych w nim okoliczności rada będzie działać w zwiększonym składzie;

- referendum lokalne w sprawie odwołania organu wykonawczego gminy ma charakter ustrojowo-personalny. Pytanie referendalne powinno zatem zawierać obok nazwy organu, w sprawie odwołania którego mają wypowiedzieć się mieszkańcy, także nazwisko wójta (burmistrza, prezydenta miasta), a zatem powinno ono mieć formułę:

„Czy jest Pan/Pani za odwołaniem ^(imię i nazwisko)Wójta Gminy ^(nazwa) przed upływem kadencji ?”.

- w celu usprawnienia przeprowadzenia referendum terytorialne i obwodowe komisje do spraw referendum oraz komisarze wyborczy mogą stosować technikę elektroniczną przy ustalaniu wyników głosowania i wyników referendum, stosując odpowiednio przepisy uchwały Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 18 września 2006 r. w sprawie określenia warunków i sposobu wykorzystania techniki elektronicznej w wyborach do rad gmin, rad powiatów, sejmików województw, Rady m.st. Warszawy i rad dzielnic m. st. Warszawy oraz wójtów, burmistrzów i prezydentów miast (M. P. Nr 66, poz. 678). W przypadku stosowania techniki elektronicznej przez komisje do spraw referendum komisarz wyborczy udostępnia nieodpłatnie oprogramowanie do wspomagania informatycznego. Koszty związane ze stosowaniem techniki elektronicznej przez komisje winny być pokrywane z budżetu jednostki samorządu terytorialnego, której dotyczy referendum. W przypadku nie

stosowania techniki elektronicznej przez komisje, komisarz wyborczy zapewnia wprowadzenie do systemu teleinformatycznego danych w wynikach głosowania i wynikach referendum w ramach czynności sprawdzających;

- w skład terytorialnej i obwodowych komisji do przeprowadzenia referendum w sprawie odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego nie mogą wchodzić radni, osoby wchodzące w skład albo pełniące funkcję organu wykonawczego danej jednostki samorządu terytorialnego, a także inicjator referendum i jego pełnomocnik. Zgodnie bowiem z art. 49 ust. 6 tej ustawy, do zasad działalności terytorialnych komisji i obwodowych komisji referendalnych stosuje się odpowiednio przepisy Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw, dotyczące terytorialnych i obwodowych komisji wyborczych. Oznacza to, iż odpowiednie zastosowanie będą miały przepisy dotyczące między innymi utraty członkostwa w komisji, a zatem również art. 19 ust. 6 Ordynacji wyborczej stanowiący, iż w składach komisji nie mogą uczestniczyć osoby pozostające w stosunku pokrewieństwa odpowiednio do odwoływanych radnych oraz wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

3. Zadania określone w ustawie o partiach politycznych

Państwowa Komisja Wyborcza wykonuje zadania przewidziane w ustawie o partiach politycznych związane z gospodarką finansową partii, a w szczególności rozpatruje informacje i sprawozdania finansowe partii. Zadania i działania w tym zakresie mają charakter ciągły i są prowadzone w każdym roku. W szczególności przypomina się właściwym organom partii o ich obowiązkach sprawozdawczych, wyjaśniane są procedury z tym związane, udzielane wyjaśnienia i opinie w sprawach budzących wątpliwości. Państwowa Komisja Wyborcza powołuje do badania sprawozdań biegłych rewidentów oraz we własnym zakresie analizuje dołączone do sprawozdań dokumenty finansowe. Obowiązkiem Komisji jest przedstawianie Sądowi Najwyższemu stanowiska w odniesieniu do skarg na postanowienia w przedmiocie odrzucenia

sprawozdania, jak również występowanie do Ministra Finansów z wnioskami o wdrożenie procedury w sprawach o orzeczenie przepadku korzyści majątkowych przyjętych z naruszeniem prawa.

- 1) Zgodnie z art. 28 ust. 1 ustawy, partie polityczne i koalicje partii politycznych, których komitety wyborcze uzyskały w wyborach co najmniej 3% i odpowiednio 6% ważnych głosów na listy kandydatów na posłów, są uprawnione do otrzymywania przez okres kadencji Sejmu subwencji z budżetu państwa na działalność statutową. Subwencja przysługuje od 1 stycznia roku następującego po roku, w którym odbyły się wybory i jest wypłacana do końca roku, w którym odbywają się kolejne wybory. W razie skrócenia kadencji Sejmu uprawnienie do subwencji wygasa z końcem kwartału, w którym zakończyła się kadencja Sejmu (art. 28 ust. 6 i art. 32 ustawy o partiach politycznych). O otrzymanej subwencji i wydatkach z niej poniesionych partie składają w każdym roku informacje Państwowej Komisji Wyborczej, które wraz z opiniami i raportami biegłych rewidentów są ogłaszane w Monitorze Polskim. Prawo do otrzymania subwencji za 2007 r. oraz obowiązek złożenia do dnia 31 marca 2008 r. informacji o wydatkach z subwencji za 2007 r. miało 7 partii politycznych, które w wyborach do Sejmu przeprowadzonych w dniu 25 września 2005 r. spełniły ustawowe wymogi: Liga Polskich Rodzin, Polskie Stronnictwo Ludowe, Sojusz Lewicy Demokratycznej, Samoobrona Rzeczpospolitej Polskiej, Prawo i Sprawiedliwość, Platforma Obywatelska RP, Socjaldemokracja Polska. Wszystkie zobowiązane do tego partie przedłożyły informacje w ustawowym terminie.

Informacje zostały ogłoszone w Monitorze Polskim Nr 37 poz. 331 a także podane na stronie www.pkw.gov.pl.

Państwowa Komisja Wyborcza na podstawie art. 34a ustawy, w wyniku rozpatrzenia informacji o wydatkach z subwencji, przyjęła bez zastrzeżeń informacje 2. partii politycznych (Polskiego Stronnictwa Ludowego i Platformy Obywatelskiej RP). Informacje 4. partii przyjęła ze wskazaniem na uchybienia

(Sojuszu Lewicy Demokratycznej, Prawa i Sprawiedliwości – z uwagi na przekazanie na Fundusz Ekspercki mniej niż 5% otrzymanej subwencji, co jest naruszeniem art. 30 ust. 3 ustawy; Samoobrony RP – z powodu wykorzystania środków Funduszu Eksperckiego na inne cele niż określone w art. 30 ust. 4 ustawy; Socjaldemokracji Polskiej – z powodu przekazania na Fundusz Ekspercki kwoty mniejszej niż 5% otrzymanej subwencji oraz wykorzystania środków Funduszu Eksperckiego na inne cele niż określone ustawowo). Odrzucona została informacja Ligi Polskich Rodzin, ponieważ partia nie dołączając do informacji opinii i raportu biegłego rewidenta, uniemożliwiła ustalenie czy środki z subwencji zostały wykorzystane na cele związane z działalnością statutową partii.

Komunikat Państwowej Komisji Wyborczej o rozpatrzeniu informacji o wydatkach z subwencji został ogłoszony w Monitorze Polskim Nr 63, poz. 556 oraz podany na stronie internetowej Komisji.

- 2) Partie polityczne zgodnie z art. 38 ust. 1 i art. 35 ustawy, są zobowiązane ponadto do corocznego składania Państwowej Komisji Wyborczej sprawozdań finansowych o źródłach pozyskania środków finansowych, w tym o kredytach bankowych i warunkach ich pozyskania oraz o wydatkach poniesionych z Funduszu Wyborczego tworzonego w celu finansowania udziału w wyborach. Do złożenia sprawozdań za 2007 r. były zobowiązane 83 partie polityczne wpisane do ewidencji prowadzonej przez Sąd Okręgowy w Warszawie. Sprawozdania złożyło 75 partii, wśród których 26 miało obowiązek dołączenia do sprawozdania opinii i raportu biegłego rewidenta z badania sprawozdania w zakresie wpływów na Fundusz Wyborczy. Obowiązku dołączenia do sprawozdania opinii i raportu biegłego rewidenta nie dopełniła partia polityczna Liga Polskich Rodzin. Sprawozdań nie złożyło 8 partii politycznych (Partia Victoria, Porozumienie Ludowo-Patriotyczne, Partia Centrum, „OdNowa Rzeczypospolitej Polskiej”, Samoobrona-Ruch Społeczny, Wierni Polsce, Samoobrona Odrodzenie, Liga Prawicy).

Komunikat Państwowej Komisji Wyborczej w sprawie sprawozdań partii politycznych został ogłoszony w Monitorze Polskim Nr 37 poz. 332.

- Państwowa Komisja Wyborcza po rozpatrzeniu i zbadaniu sprawozdań przyjęła sprawozdania 68 partii politycznych, z tego sprawozdania 55 partii bez zastrzeżeń, a sprawozdania 13 partii ze wskazaniem stwierdzonych uchybień. Uchybienia w głównej mierze polegały na naruszeniu ustawowych wymogów przewidzianych w art. 35 ust. 1 (nieutworzenie Funduszu Wyborczego w celu finansowania udziału w wyborach – Polska Partia Socjalistyczna, Narodowe Odrodzenie Polski, Stronnictwo Ludowe „Ojcowizna”, Partia Rozwoju, Unia Lewicy III RP, Konfederacja Polski Niepodległej, Samoobrona Patriotyczna), w art. 36a ust. 3 (nieprawidłowy sposób dokonania wpłat – Unia Polskich Ugrupowań Monarchistycznych, Stronnictwo Pracy), w art. 38 ust. 1 i 2 (złożenie sprawozdania po terminie oraz bez opinii i bez wymaganych dokumentów – Partia Victoria, Przymierze dla Polski, Związek Słowiański). Sprawozdania 9 partii politycznych zostały odrzucone: Stronnictwa Demokratycznego – z powodu naruszenia art. 24 ust. 4 ustawy przez pozyskiwanie przez partię dochodów ze źródeł niedozwolonych; Ligi Polskich Rodzin – z powodu naruszenia art. 38 ust. 1 ustawy przez niedołączenie do sprawozdania opinii i raportu biegłego rewidenta; Samoobrony Rzeczypospolitej Polskiej i Polskiej Partii Pracy – wskutek finansowania zobowiązań wyborczych partii z innego źródła niż Fundusz Wyborczy, tj. z naruszeniem art. 35 ust. 2 ustawy ; Polskiej Partii Narodowej – w związku z art. 24 ust. 8 ustawy, tj. z powodu gromadzenia środków finansowych poza bieżącym rachunkiem bankowym; Organizacji Narodu Polskiego – Liga Polska oraz Partii Kobiet – z powodu naruszenia art. 25 ust. 1 ustawy poprzez przyjęcie przez partię finansowych środków od osób prawnych.

Komunikat Państwowej Komisji Wyborczej o przyjętych i odrzuconych sprawozdaniach partii politycznych w 2007 r. został ogłoszony w Monitorze Polskim Nr 63, poz. 557, jest również zamieszczony na stronie Komisji w internecie.

- Na postanowienia Państwowej Komisji Wyborczej o odrzuceniu sprawozdania, 4 partie polityczne (Stronnictwo Demokratyczne, Liga Polskich Rodzin, Samoobrona Rzeczpospolitej Polskiej, Partia Kobiet) wniosły, na podstawie art. 38b ustawy, skargi do Sądu Najwyższego. Sąd Najwyższy skargi oddalił.
- 3) Stosownie do art. 38c ustawy, niezłożenie przez partie polityczne sprawozdania finansowego obliguje Państwową Komisję Wyborczą do wystąpienia do sądu rejestrowego z wnioskiem o wykreślenie danej partii z ewidencji partii politycznych. Państwowa Komisja Wyborcza złożyła w tym trybie do Sądu Okręgowego w Warszawie, właściwego w sprawach ewidencji partii politycznych, wnioski o wykreślenie z ewidencji wpisu 8 partii (tj. Partii Victoria, Porozumienia Ludowo-Patriotycznego, Partii Centrum, OdNowy Rzeczypospolitej Polskiej, Samoobrony-Ruch Społeczny, Wierni Polsce, Samoobrony Odrodzenie, Ligi Prawicy RP). Państwowa Komisja Wyborcza otrzymała prawomocne postanowienia Sądu o wykreśleniu wyżej wymienionych partii z ewidencji partii politycznych.
- 4) Państwowa Komisja Wyborcza, aby zapewnić partiom wyczerpującą informację w zakresie stosowania przepisów ustawy o partiach politycznych przyjęła i opublikowała na swojej stronie w Internecie obszernie wyjaśnienia dotyczące możliwości finansowania przez partie polityczne fundacji i stowarzyszeń prowadzących działalność zbieżną z celami statutowymi partii. Wskazano w nich w szczególności, że:
- „Przekazywanie przez partię polityczną środków pochodzących z subwencji z budżetu państwa na działalność statutową określoną w art. 28 ust. 1 ustawy o partiach politycznych, fundacjom lub stowarzyszeniom naruszałoby przepisy ustawy, a zwłaszcza jej art. 34a ust. 1a. Nie mają w tej materii znaczenia stosunki łączące partię z obdarowanym (fundacją, stowarzyszeniem), zbieżność celów statutowych partii i obdarowanego ani od rodzaju zadań, które obdarowany miałby wykonywać. Celem partii politycznej jest udział w życiu

publicznym poprzez wywieranie metodami demokratycznymi wpływu na kształtowanie polityki państwa lub sprawowanie władzy publicznej (art. 1 ust. 1 ustawy). Temu celowi podporządkowane są konkretne zasady i formy działania określone w statucie partii (art. 9 ustawy). Finansowe wspieranie fundacji względnie stowarzyszeń nie może być uznane za służące celowi politycznemu partii. Fundacje i stowarzyszenia realizują bowiem własne cele, które nie mają charakteru politycznego lecz służą użyteczności społeczno-gospodarczej lub realizacji prawa obywateli do czynnego uczestniczenia życiu publicznym i wyrażania zróżnicowanych poglądów oraz realizacji indywidualnych zainteresowań. Jako osoby prawne podmioty te występują też zawsze we własnym imieniu i na własną rzecz (art. 1 i art. 7 ust. 2 ustawy z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach – Dz. U. z 1991 r. Nr 46, poz. 203 ze zmianami, preambuła i art. 17 ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach – Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855 ze zmianami).

Zgodnie z art. 28 ust. 1 ustawy o partiach politycznych otrzymana przez partię subwencja może być przeznaczona tylko na działalność statutową partii. Wobec tego, że fundacje i stowarzyszenia nie realizują jakichkolwiek celów politycznych, w szczególności celu politycznego określonej partii, nie sposób uznać, że finansowanie tych podmiotów przez partię służy realizacji działalności statutowej partii politycznej. Tego rodzaju zachowanie partii naruszałoby art. 28 ust. 1 ustawy i skutkowałoby odrzuceniem przez Państwową Komisję Wyborczą informacji o otrzymanej subwencji, jak również groziłoby sankcją karną (art. 34a ust. 1 i art. 49c pkt 1 ustawy).

Z powyższych względów nie znajduje też usprawiedliwienia prawnego stwierdzenie, że wszystkie lub niektóre cele statutowe fundacji lub stowarzyszenia mogłyby pokrywać się z celem statutowym partii politycznej, oraz, że realizacja własnych celów przez fundację lub stowarzyszenie mogłaby zostać uznana za realizację celu partii, sama zaś fundacja lub stowarzyszenie – za swego rodzaju pośrednika. Także przez ustawowe pojęcie „wykorzystania środków” przez partię należy rozumieć zagospodarowanie ich w ramach działalności własnej, przez świadczenie pieniężne spełniane w zamian za

świadczenie wzajemne (dostawę towaru, świadczenie usługi itp.). Przepisy ustawy gwarantują partii możliwość samodzielnego wykonywania jej zadań i zdolność do nabywania towarów i usług, które partia uznaje za niezbędne w realizacji swoich celów statutowych. Ustawa nie przewiduje natomiast żadnej formy „powierzenia” przez partię innym podmiotom wykonania zadań zmierzających do osiągnięcia jej celów statutowych.

Partie polityczne prowadząc samodzielnie działalność ponoszą również odpowiedzialność za przestrzeganie przepisów ustawy, w szczególności za zgodne z ustawą gospodarowanie swoim majątkiem, a zwłaszcza środkami pochodzącymi z budżetu państwa, przekazywanymi partii w formie subwencji. Jedynie samodzielne wykorzystywanie tych środków gwarantuje partii pełną kontrolę nad prawidłowością ich zagospodarowania.

Wykorzystanie majątku partii przez podmioty niepodlegające ograniczeniom wynikającym z ustawy (m. in. zakazowi prowadzenia działalności gospodarczej – art. 24 ust. 3) mogłoby prowadzić ponadto do obejścia prawa. Także z tego powodu należy uznać, że partie, podlegające rygorom wynikającym z przepisów ustawy, określających sposób gospodarowania ich majątkiem, muszą gospodarować nim samodzielnie. Podmioty obdarowane przez partię nie podlegają również obowiązkowi sprawozdawczemu i kontroli sprawowanej przez Państwową Komisję Wyborczą w zakresie określonym przepisami ustawy, gospodarowanie przez nie majątkiem partii powodowałoby zatem ograniczenie jawności finansów partii i możliwości stwierdzenia przez organ kontroli, czy wydatkowanie przez partię środków było zgodne z prawem.

W sprawie problematyki dysponowania przez partię polityczną środkami Funduszu Eksperckiego należy wskazać, że w świetle art. 5 ustawy o fundacjach oraz art. 34 Prawa o stowarzyszeniach w związku z art. 30 ust. 4 ustawy o partiach politycznych nie ma przeszkód do tego, by z fundacją lub stowarzyszeniem prowadzącymi stosowną działalność gospodarczą partia polityczna zawarła umowę o sporządzenie ekspertyzy lub sporządzenie wydawnictwa, związanych z działalnością statutową partii, za wynagrodzeniem płatnym z Funduszu Eksperckiego. Nie ma natomiast prawnej podstawy do

dokonania w takich sytuacjach darowizn, także darowizn obciążonych poleceniem”.

4. Realizacja zadań z innych ustaw

- 1) Zgodnie z ustawą z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej, na stronie internetowej Państwowej Komisji Wyborczej (www.pkw.gov.pl/BIP), prowadzony jest na bieżąco portal teleinformatyczny – Biuletyn Informacji Publicznej, w którym są udostępniane informacje dotyczące działalności Państwowej Komisji Wyborczej, komisarzy wyborczych i Krajowego Biura Wyborczego. W Biuletynie są informacje przedstawiające status prawny oraz organizację organów i służb wyborczych, zakres ich działalności w tym: rejestr wyborców, dane o komitetach wyborczych i podmiotach uczestniczących w referendach, wyniki głosowania i wyniki wyborów oraz referendów; uchwały Państwowej Komisji Wyborczej oraz udzielane przez Komisję interpretacje i wyjaśnienia przepisów prawa wyborczego. Prezentowane są dokumenty i rozstrzygnięcia dotyczące finansowania wyborów i organów wyborczych: uchwały w sprawie sprawozdań finansowych komitetów wyborczych i partii politycznych, ustalenia wysokości subwencji przyznawanych dla partii politycznych z budżetu państwa, informacje o wydatkach na wybory i referenda ogólnokrajowe, wydawnictwa i publikacje Państwowej Komisji Wyborczej i Krajowego Biura Wyborczego. Dostęp do informacji zawartych w BIP jest możliwy poprzez stronę www.pkw.gov.pl, w formie plików komputerowych, w formie kserokopii dokumentu, przez pocztę, faksem, ustnie bądź telefonicznie. Udostępnianie, co do zasady jest bezpłatne, chyba że charakter dokumentu pociąga za sobą dodatkowe koszty, np. dyskietek lub CD-ROM. Szczegółowe informacje o zakresie i sposobie udostępniania tych informacji są zawarte w zamieszczonym na stronie komunikacie Kierownika Krajowego Biura Wyborczego.
- 2) Na podstawie art. 12 ust. 8 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne,

Państwowa Komisja Wyborcza i, w określonym przez Komisję zakresie, komisarze wyborczy prowadzą Rejestr Korzyści. Rejestr obejmuje korzyści uzyskiwane przez członków Rady Ministrów, sekretarzy i podsekretarzy stanu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, i ministerstwach, kierowników urzędów centralnych; urzędów wojewódzkich – wojewodów, wicewojewodów; urzędów marszałkowskich – marszałków, wicemarszałków, członków zarządów i skarbników województw; urzędów powiatów – starostów, wicestarostów, członków zarządów, sekretarzy i skarbników powiatów; wójtów (burmistrzów, prezydentów miast), zastępców wójtów (burmistrzów, prezydentów miast), sekretarzy i skarbników gmin (miast). Zakres informacji objętych obowiązkiem zgłoszenia do Rejestru Korzyści został określony w informacji w art. 12 ust. 3 i 4 ustawy i obejmuje osoby pełniące funkcję publiczną i ich współmałżonków. Informacje w Rejestrze są na bieżąco aktualizowane niezwłocznie po ich zgłoszeniu do Rejestru; informacje dotyczące osób, które przestały pełnić funkcje przewidziane w ustawie, znajdują się w archiwalnej części Rejestru. *Rejestr jest prowadzony i udostępniony w formie elektronicznej (www.pkw.gov.pl/RejestKorzyści).*

II. Upowszechnianie prawa i wymiana doświadczeń

- 1) Państwowa Komisja Wyborcza i Krajowe Biuro Wyborcze gromadzą systematycznie doświadczenia z praktyki przeprowadzania wyborów i funkcjonowania instytucji i przepisów prawa wyborczego. Zgromadzone opinie, uwagi i postulaty są traktowane jako źródłowy materiał do formułowania wniosków i propozycji legislacyjnych w zakresie usprawniania prawa wyborczego. W pracach prowadzonych nad propozycjami zmian w ustawach wyborczych w Sejmie i Senacie, Radzie Ministrów, ministerstwach, Rządowym Centrum Legislacji – posiedzeniach zespołów, podkomisji i komisji - systematycznie uczestniczył sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej oraz upoważnieni dyrektorzy i eksperci Krajowego Biura Wyborczego. Stosownie do potrzeb zapewniano w tych sprawach bieżące informacje, opinie i dane. W ramach tych działań przekazano m. in. obszerne uwagi i propozycje do projektu

ustawy o ewidencji ludności, dotyczące problematyki zniesienia obowiązku meldunkowego. Zniesienie meldunku wiązać się bowiem będzie z koniecznością dokonania odpowiednich zmian we wszystkich ustawach wyborczych i ustawach referendalnych oraz prowadzonych i tworzonych dla potrzeb wyborów rejestrach i spisach wyborców, a także w innych formularzach i dokumentach.

Sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej uczestniczył i prezentował stanowisko Komisji w toku działań sejmowych Komisji Ustawodawczej i Podkomisji Nadzwyczajnej do spraw zmian w ordynacjach wyborczych, pracujących nad zmianami ustaw: o wyborze Prezydenta RP, Ordynacja wyborcza do Parlamentu Europejskiego oraz o referendum ogólnokrajowym. Komisji Nadzwyczajnej zostały ponadto przekazane pisemne analizy obejmujące: rozbieżności w przepisach ustaw wyborczych i ustaw referendalnych dotyczące organizacji przygotowań i przeprowadzenia wyborów i referendum oraz rozbieżności w przepisach dotyczące finansowania kampanii wyborczych.

Krajowe Biuro Wyborcze uczestniczyło w roboczych pracach prowadzonych w Ministerstwie Spraw Zagranicznych nad koncepcją nowelizacji ustaw wyborczych w zakresie rozwiązań ułatwiających udział w głosowaniu za granicą. Prace te prowadzono w ramach powołanego przez Prezesa Rady Ministrów Międzyresortowego Zespołu do spraw Polonii i Polaków za Granicą. Sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej oraz dyrektorzy i eksperci Krajowego Biura Wyborczego brali również aktywny udział w pracach dotyczących problematyki alternatywnych sposobów głosowania, prowadzonych w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz przez organy i instytucje pozarządowe. Uczestniczono też w debatach publicznych, a między innymi - w dniu 13 maja 2008 r. w seminarium zorganizowanym przez Instytut Spraw Publicznych, poświęconym głosowaniu korespondencyjnemu, m. in. prezentacji doświadczeń brytyjskich. Seminarium było formą otwartej dla wszystkich uczestników dyskusji; wzięli w nim udział eksperci prawa, politolodzy, socjologowie, parlamentarzyści i praktycy;

- w dniu 16 czerwca 2008 r. w debacie „Gazety Wyborczej” poświęconej głosowaniu przez Internet, w której uczestniczyli przedstawiciele Biura OBWE, Instytutu Spraw Publicznych, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, serwisu internetowego Vagla.pl.

Państwowa Komisja Wyborcza opiniowała ponadto projekt rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie wymagań technicznych dokumentów elektronicznych zawierających akty normatywne i inne akty prawne – w zakresie spełnienia wymogów rozporządzenia przy realizacji ustawowych zadań przez organy i służby wyborcze.

Kontynuowano robocze współdziałanie z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Administracji i Rządowym Centrum Legislacji w zakresie uregulowań prawnych dotyczących programu „Informatyzacji Państwa na lata 2008-2010 oraz zasad i trybu wdrażania elektronicznych wersji aktów normatywnych”.

- 2) Państwowa Komisja Wyborcza i Krajowe Biuro Wyborcze zapewniły w szerokim zakresie pomoc organizacjom pozarządowym, zwłaszcza Instytutowi Spraw Publicznych i Fundacji Batorego, w prowadzonej przez nie działalności programowo – badawczej. Udzielono tym podmiotom informacji, wyjaśnień i opinii, umożliwiono wgląd w dokumenty źródłowe. Pracownicy Krajowego Biura Wyborczego uczestniczyli w seminariach i innych inicjatywach prowadzonych przez te organizacje. Korzystały one z takiej współpracy m. in. przy realizacji przez Instytut Spraw Publicznych projektu badawczego: „Transparentność finansów partii politycznych”, w tym w związku z publikacją książkową pt. „Subwencje z budżetu państwa dla partii politycznych”, czy publikacją Fundacji Batorego „Monitoring wydatkowania wybranych funduszy publicznych”, sporządzoną w ramach Programu Przeciw Korupcji.
- Państwowa Komisja Wyborcza zapoznała się z badaniami i opracowaniami Instytutu Spraw Publicznych i Fundacji Batorego na temat finansowania kampanii wyborczych i kierunków zmian w tym zakresie, a także z raportem Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka i Forum Obywatelskiego Rozwoju

poświęconym prawnym i praktycznym aspektom organizacji wyborów parlamentarnych za granicą oraz pożądanym zmianom w tym zakresie.

- Na zaproszenie Instytutu Spraw Publicznych, sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej K. Czaplicki uczestniczył w dniu 8 kwietnia 2008 r. w konferencji i debacie poświęconej wydanej przez Instytut publikacji pt. „Co warto, co należy zmienić? Poprawa jakości demokracji w Polsce”. Publikacja zawiera propozycje reform i zmian prawnych i instytucjonalnych mających służyć poprawie jakości demokracji w Polsce.
- 3) Ważną formą upowszechniania prawa wyborczego i wymiany doświadczeń są okresowe spotkania Państwowej Komisji Wyborczej z komisarzami wyborczymi i dyrektorami zespołów i delegatur Krajowego Biura Wyborczego. W 2008 r. odbyły się 3 spotkania: w dniach 26-27 marca 2008 r., 29-30 września 2008 r. oraz 9-10 grudnia 2008 r.. Zasadniczym przedmiotem spotkania w dniach 26-27 marca było podsumowanie działalności kończących kadencję komisarzy wyborczych oraz dalsze zadania i kierunki działania organów i służb wyborczych, w tym w kontekście przewidywanych zmian w ustawach wyborczych. Spotkanie we wrześniu z nowopowołanymi komisarzami wyborczymi, poświęcono omówieniu ich ustawowych funkcji i zadań oraz dotychczasowej praktyce i kierunkom dalszego działania. Robocza narada w grudniu Kierownika Krajowego Biura Wyborczego z dyrektorami zespołów i delegatur KBW była poświęcona ocenie wykonania zadań w 2008 r. i zadaniom w 2009 r. Omówione zostały prace prowadzone w Sejmie i Senacie nad zmianami w ustawach wyborczych i kierunki przewidywanych zmian. Potwierdzono potrzebę podjęcia z wyprzedzeniem prac związanych z organizacją wyborów do Parlamentu Europejskiego. Omówiono zmiany przewidziane w projekcie nowej ustawy o finansach publicznych i ich wpływ na gospodarkę budżetową organów i służb wyborczych, zwracając uwagę na konieczność racjonalnej i oszczędnej gospodarki środkami budżetu. Omówiono

stan realizacji zadań bieżących, zwłaszcza w sferze zamówień publicznych i zakupów inwestycyjnych.

- 4) Państwowa Komisja Wyborcza, zgodnie z art. 42 Ordynacji wyborczej do Sejmu i Senatu, wydała opracowanie statystyczne zawierające szczegółowe informacje o wynikach głosowania i wynikach wyborów do Sejmu i do Senatu przeprowadzonych w dniu 21 października 2007 r. Wydawnictwo zawiera dane: o okręgach wyborczych, komitetach wyborczych, rejestracji list kandydatów, zbiorcze wyniki głosowania w kraju, za granicą, na statkach, według okręgów wyborczych w przekroju terytorialnym według powiatów i gmin oraz według wielkości gminy, wyniki głosowania na poszczególnych kandydatów i wyniki wyborów, wykaz posłów i senatorów. Układ i zakres danych w publikacji nawiązuje do wcześniejszych tego typu wydawnictw z lat 1991-2005, co pozwala na dokonywanie odpowiednich porównań i analiz.

Dane zawarte w publikacji są dostępne elektronicznie na stronie www.wybory2007.pkw.gov.pl.

- 5) Krajowe Biuro Wyborcze wydaje biuletyn informacyjny „Przegląd Wyborczy”, w którym jest przedstawiana działalność Państwowej Komisji Wyborczej – jej rozstrzygnięcia, wyjaśnienia, opinie, informacje. Prezentowane są problemy prawne oraz doświadczenia praktyki wyborczej w jednostkach samorządu terytorialnego. Z wydawnictwa korzystają często organy i służby wyborcze, pracownicy administracji samorządowej, interesują się nim również inne organy władzy publicznej, pracownicy naukowcy, studenci, dziennikarze. W 2008 r. wydano 6 numerów biuletynu, ponadto wydanie specjalne „Przeglądu” poświęcone problematyce wyborów do Sejmu i do Senatu przeprowadzonych w dniu 21 października 2007 r.. Różnego rodzaju inicjatywy służące poznawaniu przepisów prawa wyborczego i procedur wyborczych podejmują także komisarze wyborczy i delegatury Krajowego Biura Wyborczego. Zwiększa się bowiem zainteresowanie dziedziną prawa wyborczego i praktyki wyborczej ze strony uczelni, studentów, prasy. Krajowe Biuro Wyborcze zapewnia

zainteresowanym tą problematyką informację i pomoc. Służy temu możliwość powszechnego dostępu do aktualnych danych o systemie wyborczym i działalności organów wyborczych poprzez stronę internetową Komisji, ale także udzielane w innych formach wyjaśnienia i udostępnianie materiałów źródłowych.

- 6) Upowszechnianiu prawa i wymianie doświadczeń wyborczych służyły także inne działania i inicjatywy.
- W dniu 25 marca 2008 r. z inspiracji Biura Informacyjnego Parlamentu Europejskiego w Polsce, odbyło się uroczyste spotkanie okolicznościowo-informacyjne poświęcone 50-leciu Parlamentu Europejskiego. W spotkaniu wzięli udział posłowie do Parlamentu Europejskiego, przedstawiciele Sejmu, Senatu, Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Rządu, organów samorządu, ośrodków naukowych, organizacji społecznych, mediów. Państwową Komisję Wyborczą reprezentowali przewodniczący F. Rymarz, zastępca przewodniczącego J. Kacprzak i sekretarz K. Czaplicki. Część informacyjną spotkania poświęcono omówieniu i analizie wyników najnowszych badań opinii publicznej dotyczących Parlamentu Europejskiego i wyborów do Parlamentu oraz założeniom polityki informacyjnej przed wyborami do Parlamentu Europejskiego w 2009 r. w Polsce.
 - Na prośbę Ministerstwa Spraw Zagranicznych i Polskiej Agencji Informacji i Inwestycji Zagranicznych, sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej spotkał się z profesorem Joan DeBerdeleben, dyrektorem Centrum Studiów Europejskich na Uniwersytecie Carleton w Ottawie, znaną w Kanadzie specjalistką ds. Unii Europejskiej i Rosji. Tematem spotkania były zbliżające się w Polsce wybory do Parlamentu Europejskiego.
 - W dniu 17 listopada 2008 r. na prośbę Europejskiego Instytutu na rzecz Demokracji (EID) przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej F. Rymarz,

sekretarz Komisji K. Czaplicki oraz dyrektor Zespołu Kontroli Finansowania Partii i Kampanii Wyborczych Krajowego Biura Wyborczego K. Lorentz spotkali się z delegacją parlamentarzystów i ekspertów z Armenii. Tematem spotkania były aspekty prawne i praktyczne finansowania partii politycznych i kampanii wyborczych.

- W czerwcu 2008 r. przebywali w Polsce eksperci Grupy Państw Przeciwko Korupcji Rady Europy (GRECO) prowadzący obszerne badanie problematyki finansowania partii politycznych. Zakresem badań objęto rozwiązania prawne i szczegółowe procedury finansowania partii politycznych oraz komitetów wyborczych uczestniczących w wyborach: do Sejmu i Senatu, Prezydenta RP, do Parlamentu Europejskiego i wyborach samorządowych – przeprowadzonych w latach 2000-2005. Przygotowano na piśmie dla potrzeb GRECO obszerny i szczegółowy materiał o polskich rozwiązaniach prawnych i praktyce działania w tym zakresie. Z ekspertami Zespołu GRECO spotkali się przedstawiciele Państwowej Komisji Wyborczej. Prowadzącym badania udzielono ponadto dodatkowych wyjaśnień i konsultacji w tej sferze. Dyrektor Zespołu Kontroli Finansowania Partii Politycznych i Kampanii Wyborczych Krajowego Biura Wyborczego czynnie współdziałał z Ministerstwem Sprawiedliwości patronującym pracom GRECO ; uczestniczył w dniach 1-5 grudnia 2008 r. w Strasburgu w posiedzeniu plenarnym GRECO poświęconym ustaleniu końcowego raportu oraz w spotkaniu w dniu 19 grudnia 2008 r. w Ministerstwie Sprawiedliwości, poświęconym omówieniu wyników raportu GRECO i kierunkom ich realizacji.
- Państwowa Komisja Wyborcza wsparła ideę i zapewniła pomoc logistyczną dla Centrów Studiów Wyborczych utworzonych z dniem 1 stycznia 2008 r. przez Wydziały Prawa i Administracji Uniwersytetów: Łódzkiego i Mikołaja Kopernika w Toruniu. Zasięgiem współpracy objęto między innymi upowszechnianie rozwiązań prawnych i wiedzy z zakresu prawa wyborczego.

- 7) Rozwiązaniami polskiego prawa wyborczego i doświadczeniami w organizacji wyborów są zainteresowane organy wyborcze w innych krajach. Kontynuowano współpracę i wymianę doświadczeń w tym obszarze.
- W dniu 2 marca 2008 r. członek Państwowej Komisji Wyborczej sędzia S. Zabłocki i sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej K. Czaplicki obserwowali, na zaproszenie Centralnej Komisji Wyborczej Federacji Rosyjskiej, wybory Prezydenta Rosji. Odbyli krótkie spotkanie z Centralną Komisją Wyborczą, obserwowali głosowanie i pracę obwodowej komisji wyborczej w mieście Istra. Zainteresowanie naszych obserwatorów wzbudziły stosowane w wyborach różne techniki głosowania, m. in. głosowanie przy pomocy urny elektronicznej.
 - W dniach 2-7 czerwca 2008 r. przebywała w Polsce, z inicjatywy Międzynarodowej Fundacji dla Systemów Wyborczych (IFES), delegacja Najwyższej Komisji Wyborczej Arabskiej Republiki Egiptu (HEC). W składzie Najwyższej Komisji na ogólną liczbę 11 członków, 7 członków to sędziowie, a 4 członkowie to osoby publiczne; wszyscy członkowie są bezpartyjni. Komisja jest organem administrującym i nadzorującym wybory i referenda. Dla ważności obrad Komisji wymagane jest kworum 8 osób, w tym przewodniczącego. Rozstrzygnięcia zapadają większością głosów 8 członków. Członkowie Komisji korzystają z immunitetu, który może być uchylony w razie stwierdzonego naruszenia prawa albo na wniosek określonego organu. Program delegacji obejmował, oprócz wizyty w Państwowej Komisji Wyborczej, spotkania i rozmowy w Sądzie Najwyższym, w Trybunale Konstytucyjnym i w Sejmie, a także w kilku ośrodkach lokalnych. Spotkania Państwowej Komisji Wyborczej z Najwyższą Komisją Wyborczą Egiptu (w dniu 3 czerwca) zostało poświęcone rozwiązaniem prawnym i funkcjonowaniu instytucji wyborczych w Polsce. Delegacja odbyła również spotkania z Komisarzami Wyborczymi i zapoznała się z pracą Delegatur Krajowego Biura Wyborczego w Warszawie i Lublinie.

Państwowa Komisja Wyborcza otrzymała w dniu 15 czerwca br. na ręce Przewodniczącego podziękowania strony Egipskiej za dobrą organizację i przebieg merytoryczny wizyty. Podkreślono korzyści spotkania i wymiany doświadczeń, zapowiedziano kontynuowanie współpracy.

- Członek Państwowej Komisji Wyborczej sędzia A. Mączyński uczestniczył w dniach 21-22 lipca 2008 r. w odbywającym się w Wiedniu seminarium poświęconym kwestiom wyborczym, zorganizowanym i kierowanym przez fińskie Przedstawicielstwo Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE). Uczestnikami seminarium byli kierownicy i działacze instytucji i organizacji zajmujących się problematyką wyborczą: OBWE, ODHIR (Biura Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka), ACEEEO (Stowarzyszenia Europejskich Urzędników Wyborczych), IFES (Międzynarodowej Fundacji na Rzecz Systemów Wyborczych); przedstawiciele organizacji wyborczych o zasięgu krajowym (GONG, NDI) oraz organów państwowych przeprowadzających wybory (Holandii, Albanii, Ukrainy, Wspólnoty Niepodległych Państw). Głównymi tematami seminarium była informacja i dyskusja nad wdrażaniem postanowień OBWE w zakresie wyborów, dotyczących m. in: realizacji praw wyborczych, bezstronności działania administracji wyborczej, warunków sprawnego i uczciwego liczenia głosów i ustalania wyników głosowania, roli i metod działania misji obserwujących wybory, korzystania i rozwoju techniki wyborczej.
 - W dniach 24 i 25 listopada 2008 r. w Państwowej Komisji Wyborczej przebywał w celu wymiany doświadczeń wyborczych członek Centralnej Rady Wyborczej Republiki Dominikany Mariano A. Rodriguez Rijo. Omówiono podstawowe rozwiązania prawne w prawie wyborczym w obu krajach.
- 8) Kontynuowano wymianę doświadczeń w ramach działalności Stowarzyszenia Europejskich Urzędników Wyborczych (ACEEEO).

- W dniach 27-29 marca 2008 r. w obradach Zarządu Stowarzyszenia w Bratysławie (w Słowacji) uczestniczyli: sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej K. Czaplicki i dyrektor Zespołu Prawnego i Organizacji Wyborów w KBW B. Tokaj. Stowarzyszenie przyjęło na najbliższe lata następujące wiodące cele: zwiększenie obywatelskiego zaangażowania w proces wyborczy; wymiana i upowszechnianie doświadczeń wyborczych z różnych państw; stałe promowanie idei demokratycznych w Europie. W ramach tej problematyki przewiduje się większą współpracę z organizacjami pozarządowymi oraz aktywizację młodych wyborców.
- Sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej i dyrektor Zespołu Prawnego i Organizacji Wyborów uczestniczyli ponadto w dniach 11-13 września 2008 r. w 17 dorocznej Konferencji Stowarzyszenia Europejskich Urzędników Wyborczych, która odbyła się w Konstancji w Rumunii. Obrady poświęcono porównaniu i wymianie doświadczeń poszczególnych państw w zakresie roli i działań organów ochrony porządku publicznego w zapewnieniu bezpieczeństwa wyborów, oraz procedury i praktyki zabezpieczenia materiałów i dokumentów wyborczych. Wystąpienia naszej delegacji na temat polskich rozwiązań i doświadczeń w tym zakresie przyjęto z zainteresowaniem, uznając je za racjonalne i efektywne.

Załączniki:

(1) Wykaz ustaw wyborczych i innych ustaw związanych z wyborami

1. Ustawa z dnia 12 kwietnia 2001 r. – Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej - Dz. U. z 2007 r. Nr 190, poz. 1360 i z 2008 r. Nr 171, poz. 1056;
2. Ustawa z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej – Dz. U. z 2000 r. Nr 47, poz. 544, z 2002 r. Nr 113, poz. 984 i Nr 153, poz. 1271, z 2003 r. Nr 57, poz. 507 i Nr 130, poz. 1188, z 2004 r. Nr 25, poz.

- 219, z 2006 r. Nr 218, poz. 1592, z 2007 r. Nr 112, poz. 766 i z 2008 r. Nr 171, poz. 1056;
3. Ustawa z 23 stycznia 2004 r. – Ordynacja wyborcza do Parlamentu Europejskiego – Dz. U. Nr 25, poz. 219, z 2006 r. , Nr 218, poz. 1592 i z 2007 r. Nr 112, poz. 766;
 4. Ustawa z dnia 16 lipca 1998 r. – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw – Dz. U. z 2003 r. Nr 159, poz. 1547, z 2004 r. Nr 25, poz. 219, Nr 102, poz. 1055 i Nr 167, poz. 1760, z 2005 r. Nr 175, poz. 1457, z 2006 r. Nr 17, poz. 128, Nr 34, poz. 242, Nr 146, poz. 1055, Nr 159, poz. 1127, Nr 218, poz. 1592, z 2007 r. Nr 48, poz. 327 i Nr 112, poz. 766, z 2008 r. Nr 96, poz. 607 i Nr 180, poz. 1111;
 5. Ustawa z dnia 15 marca 2002 r. o ustroju miasta stołecznego Warszawy – Dz. U. Nr 41, poz. 361 i Nr 127, poz. 1087, z 2006 r. Nr 249, poz. 1826 i Nr 249, poz. 1826;
 6. Ustawa z dnia 20 czerwca 2002 r. o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta – Dz. U. Nr 113, poz. 984, Nr 127, poz. 1089 i Nr 214, poz. 1806, z 2004 r. Nr 102, poz. 1055, z 2005 r. Nr 175, poz. 1457, z 2006 r. Nr 218, poz. 1592, z 2008 r. Nr 180, poz. 1111;
 7. Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o referendum ogólnokrajowym – Dz. U. Nr 57, poz. 507, Nr 85, poz. 782, z 2007 r. Nr 112, poz. 766;
 8. Ustawa z dnia 15 września 2000 r. o referendum lokalnym – Dz. U. Nr 88, poz. 985, z 2002 r. Nr 23, poz. 220, Nr 113, poz. 984 i Nr 153, poz. 1271, z 2004 r. Nr 102, poz. 1055, z 2005 r. Nr 175, poz. 1457 i z 2007 r. Nr 112, poz. 766;
 9. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych – Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 857, Nr 154, poz. 1802, z 2002 r. Nr 127, poz. 1089, z 2003 r. Nr 57, poz. 507, z 2004 r. Nr 25, poz. 219 i Nr 273, poz. 2703, z 2005 r. Nr 167, poz. 1398 i Nr 266, poz. 2236, z 2008 r. Nr 171, poz. 1056;
 10. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne – Dz. U. z 2006 r. Nr 216, poz. 1584, i z 2008 r. Nr 223, poz. 1458;
 11. Ustawa z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów – Dz. U. Nr 218, poz. 1592, Nr 249, poz. 1832 i z 2007 r. Nr 25, poz. 162;
 12. Ustawa z dnia 24 czerwca 1999 r. o wykonaniu inicjatywy ustawodawczej przez obywateli – Dz. U. Nr 62, poz. 688;
 13. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym – Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591, z 2002 r. Nr 23, poz. 220, Nr 62, poz. 558, Nr 113, poz. 984, Nr 153, poz. 1271, Nr 214, poz. 1806, z 2003 r. Nr 80, poz. 717 i Nr 162, poz. 1568, z 2004 r. Nr 102, poz. 1055, Nr 116, poz. 1203, z 2005 r. Nr 172, poz. 1441 i Nr 175, poz. 1457, z 2006 r. Nr 17, poz. 128 i Nr 181, poz. 1337, z 2007 r. Nr 48, poz. 327, Nr 138, poz. 974 i Nr 173, poz. 1218, z 2008 r. Nr 180, poz. 1111 i Nr 223, poz. 1458;
 14. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym – Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1592, z 2002 r. Nr 23, poz. 220, Nr 62, poz. 558, Nr 113, poz. 984, Nr 153, poz. 1271, Nr 200, poz. 1688, Nr 214, poz. 1806, z 2003 r. Nr 162, poz.

- 1568, z 2004 r. Nr 102, poz. 1055 z 2007 r. Nr 173, poz. 1218, z 2008 r. Nr 180, poz. 1111 i Nr 223, poz. 1458;
15. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa – Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1590, z 2002 r. Nr 23, poz. 220, Nr 62, poz. 558, Nr 153, poz. 1271 i Nr 214, poz. 1806, z 2003 r. Nr 162, poz. 1568, z 2004 r. Nr 102, poz. 1055 i Nr 116, poz. 1206, z 2006 r. Nr 126, poz. 875 i Nr 227, poz. 1658 z 2007 r. Nr 173, poz. 1218, z 2008 r. Nr 180, poz. 1111, Nr 216, poz. 1370 i Nr 223, poz. 1458;
16. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych – Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926 i Nr 153, poz. 1271 z 2004 r. Nr 25, poz. 219 i Nr 33, poz. 285, z 2006 r. Nr 104, poz. 708 i 711 z 2007 r. Nr 165, poz. 1170 i Nr 176, poz. 1238;
17. Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej – Dz. U. Nr 112, poz. 1198, z 2002 r. Nr 153, poz. 1271, z 2004 r. Nr 240, poz. 2407, z 2005 r. Nr 64, poz. 565 i Nr 132, poz. 1110;
18. Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach – Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855, z 2003 r. Nr 96, poz. 874, z 2004 r. Nr 102, poz. 1055, z 2007 r. Nr 112, poz. 766;
19. Ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. Prawo prasowe – Dz. U. Nr 5, poz. 24, z 1988 r. Nr 41, poz. 324, z 1989 r. Nr 34, poz. 187, z 1990 r. Nr 29, poz. 173, z 1991 r. Nr 100, poz. 442, z 1996 r. Nr 114, poz. 542, z 1997 r. Nr 88, poz. 554 i Nr 121, poz. 770, z 1999 r. Nr 90, poz. 999, z 2001 r. Nr 112, poz. 1198, z 2002 r. Nr 153, poz. 1271, z 2004 r. Nr 111, poz. 1181, z 2005 r. Nr 39, poz. 377 z 2007 r. Nr 89, poz. 590;
20. Ustawa z dnia 10 kwietnia 1974 r. o ewidencji ludności i dowodach osobistych – Dz. U. z 2006 r. Nr 139, poz. 993 i Nr 144, poz. 1043, z 2007 r. Nr 21, poz. 125, z 2008 r. Nr 70, poz. 416, Nr 171, poz. 1056 i Nr 195, poz. 1198 i z 2009 r. Nr 22, poz. 120;
21. Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji – Dz. U. z 2004 r. Nr 253, poz. 2531, z 2005 r. Nr 17, poz. 141, Nr 85, poz. 728 i Nr 267, poz. 2258, z 2006 r. Nr 83, poz. 574, Nr 133, poz. 935 i Nr 218, poz. 1592, z 2007 r. Nr 61, poz. 411.

(2) Wykaz Komisarzy Wyborczych

Województwo dolnośląskie

1. Komisarz Wyborczy we Wrocławiu	-	Wacława Macińska, sędzia
Sądu Okręgowego we Wrocławiu
2. Komisarz Wyborczy w Jeleniej Górze	-	Ewa Szymańska-Habzda, sędzia
Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze
3. Komisarz Wyborczy w Legnicy	-	Stanisław Rączkowski, sędzia
Sądu Okręgowego w Legnicy
4. Komisarz Wyborczy w Wałbrzychu	-	Maciej Henryk Ejsmont, sędzia

Sądu Rejonowego w Wałbrzychu

Województwo kujawsko-pomorskie

5. Komisarz Wyborczy w Bydgoszczy - Andrzej Siuchniński, sędzia
Sądu Najwyższego
6. Komisarz Wyborczy w Toruniu - Andrzej Aleksander Walenta, sędzia
Sądu Okręgowego w Toruniu
7. Komisarz Wyborczy we Włocławku - Jolanta Eugenia Górską, sędzia
Sądu Okręgowego we Włocławku

Województwo lubelskie

8. Komisarz Wyborczy w Lublinie - Andrzej Krzysztof Ślaski, sędzia
Sądu Apelacyjnego w Lublinie
9. Komisarz Wyborczy w Białej Podlaskiej - Waldemar Bańka, sędzia
Sądu Rejonowego w Białej Podlaskiej
10. Komisarz Wyborczy w Chełmie - Piotr Sławomir Jakubiec, sędzia
Sądu Okręgowego w Lublinie
11. Komisarz Wyborczy w Zamościu - Teresa Renata Bodys, sędzia
Sądu Okręgowego w Zamościu

Województwo lubuskie

12. Komisarz Wyborczy w Zielonej
Górze - Bogumił Hoszowski, sędzia
Sądu Okręgowego w Zielonej Górze
13. Komisarz Wyborczy w
Gorzowie Wielkopolskim - Zbigniew Piątek, sędzia
Sądu Okręgowego w
Gorzowie Wielkopolskim

Województwo łódzkie

14. Komisarz Wyborczy w Łodzi - Tomasz Szabelski, sędzia
Sądu Apelacyjnego w Łodzi
15. Komisarz Wyborczy w
Piotrkowie Trybunalskim - Arkadiusz Zygmunt Lisiecki, sędzia
Sądu Okręgowego w Piotrkowie
Trybunalskim
16. Komisarz Wyborczy w Sieradzu - Barbara Maria Bojakowska, sędzia
Sądu Okręgowego w Sieradzu
17. Komisarz Wyborczy w
Skierniewicach - Katarzyna Wesołowska-Zbudniewek,
sędzia Sądu Okręgowego w Łodzi

Województwo małopolskie

18. Komisarz Wyborczy w Krakowie - Teresa Anna Rak, sędzia
Sądu Apelacyjnego w Krakowie
19. Komisarz Wyborczy w Nowym
Sączu - Tadeusz Piesowicz, sędzia
Sądu Okręgowego w Nowym Sączu
20. Komisarz Wyborczy w Tarnowie - Jacek Janusz Satko, sędzia
Sądu Okręgowego w Tarnowie

Województwo mazowieckie

21. Komisarz Wyborczy w Warszawie - Dorota Jadwiga Tyrała, sędzia
Sądu Okręgowego w Warszawie
22. Komisarz Wyborczy w Ciechanowie - Andrzej Kuba, sędzia
Naczelnego Sądu Administracyjnego
w Warszawie
23. Komisarz Wyborczy w Ostrołęce - Marta Elżbieta Truszkowska, sędzia
Sądu Okręgowego w Ostrołęce
24. Komisarz Wyborczy w Płocku - Małgorzata Michalska, sędzia
Sądu Okręgowego w Płocku
25. Komisarz Wyborczy w Radomiu - Grzegorz Jacek Wójtowicz, sędzia
Sądu Okręgowego w Radomiu
26. Komisarz Wyborczy w Siedlcach - Mirosław Onisko, sędzia
Sądu Okręgowego w Siedlcach

Województwo opolskie

27. Komisarz Wyborczy w Opolu I - Jarosław Mariusz Benedyk, sędzia
Sądu Okręgowego w Opolu
28. Komisarz Wyborczy w Opolu II - Paweł Mehl, sędzia
Sądu Okręgowego w Opolu

Województwo podkarpackie

29. Komisarz Wyborczy w Rzeszowie - Tomasz Smoleń, sędzia
Sądu Rejonowego w Rzeszowie
30. Komisarz Wyborczy w Krośnie - Arkadiusz Andrzej Trojanowski,
sędzia Sądu Okręgowego w Krośnie
31. Komisarz Wyborczy w Przemyślu - Marek Mieczysław Byliński, sędzia
Sądu Okręgowego w Przemyślu
32. Komisarz Wyborczy w Tarnobrzegu - Henryka Zofia Araszkiewicz, sędzia
Sądu Okręgowego w Tarnobrzegu

Województwo podlaskie

33. Komisarz Wyborczy w Białymstoku - Bogdan Ryszard Łaszkiewicz, sędzia
Sądu Okręgowego w Białymstoku
34. Komisarz Wyborczy w Łomży - Eugeniusz Dąbrowski, sędzia
Sądu Okręgowego w Łomży
35. Komisarz Wyborczy w Suwałkach - Cezary Olszewski, sędzia
Sądu Okręgowego w Suwałkach

Województwo pomorskie

36. Komisarz Wyborczy w Gdańsku - Irma Jadwiga Kul, sędzia
Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
37. Komisarz Wyborczy w Słupsku - Andrzej Roman Jastrzębski, sędzia
Sądu Okręgowego w Słupsku

Województwo śląskie

38. Komisarz Wyborczy w Katowicach - Michał Jerzy Niedopytalski, sędzia
Sądu Okręgowego w Katowicach
39. Komisarz Wyborczy w Bielsku-Białej - Elżbieta Libera-Niesporek, sędzia
Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej
40. Komisarz Wyborczy w Częstochowie - Edward Zygmunt Przesłański, sędzia
Sądu Apelacyjnego w Katowicach

Województwo świętokrzyskie

41. Komisarz Wyborczy w Kielcach I - Bożena Teresa Fabrycy, sędzia
Sądu Okręgowego w Kielcach
42. Komisarz Wyborczy w Kielcach II - Artur Grzegorz Adamiec, sędzia
Sądu Okręgowego w Kielcach

Województwo warmińsko – mazurskie

43. Komisarz Wyborczy w Olsztynie - Rafał Malarski, sędzia
Sądu Najwyższego
44. Komisarz Wyborczy w Elblągu - Krzysztof Tadeusz Nowaczyński,
sędzia Sądu Okręgowego w Elblągu

Województwo wielkopolskie

45. Komisarz Wyborczy w Poznaniu - Henryk Komisarski, sędzia
Sądu Apelacyjnego w Poznaniu
46. Komisarz Wyborczy w Kaliszu - Wojciech Kazimierz Vogt, sędzia
Sądu Okręgowego w Kaliszu
47. Komisarz Wyborczy w Koninie - Waldemar Piotr Cytrowski, sędzia

48. Komisarz Wyborczy w Lesznie - Sądu Okręgowego w Koninie
Przemysław Andrzej Strach, sędzia
Sądu Apelacyjnego w Poznaniu
49. Komisarz Wyborczy w Pile - Anna Elżbieta Kulczewska-Garcia,
sędzia Sądu Okręgowego w Poznaniu

Województwo zachodniopomorskie

50. Komisarz Wyborczy w Szczecinie - Jacek Krzysztof Szreder, sędzia
Sądu Okręgowego w Szczecinie
51. Komisarz Wyborczy w Koszalinie - Marek Mazur, sędzia
Sądu Okręgowego w Koszalinie